

argus

jaargang 14 nr 4 december 1989
kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

ZEEHONDEN
NATUURSPONSORING
ILLEGALE ROOFVOGELS
DERDE WILDVIADUCT
WEIDVOGELS
VISSSEN

Inhoud Argus 89/4

W.L. Jansen: Het Staatsbosbeheer en de jacht 3

N. Bloksma: De zeehondenziekte en de toekomst in de Waddenzee 5

In 1988 stierf 70 % van de Westeuropese zeehonden door toedoen van een agressief virus. Nienke Bloksma van het opvangcentrum Ecomare vertelt over de stand van zaken, en over de activiteiten die Ecomare onderneemt in afwachting van betere milieutijden: het opvangen, fokken en uitzetten van zeehonden, en het geven van voorlichting.

E. Kuipers: Een derde wildviaduct op de Veluwe 8

Naast de bestaande oversteekplaatsen bij Terlet en Woeste Hoeve is er nog een derde wildviaduct nodig om de Veluwse dieren de nodige bewegingsruimte te bieden.

M. Th. van Oers: Een baanbrekend vonnis 10

In een proefproces heeft de rechtbank van Assen het om laten komen van vissen door verstikking bij het sportvissen veroordeeld. Mr. van Oers van de Landelijke Inspectiedienst van Dierenbescherming vertelt er meer over.

M. Ohm: Weidevogels en mestproblemen 12

De aanwending van milieuvriendelijke mestverwerkingstechnieken kan weidevogels verder in de problemen helpen. Het is zaak een zo gunstig mogelijke uitrijtijd te kiezen. Een literatuuronderzoek.

H. de Nie: Sandoz, de zalm en natuursponsoring 14

De pogingen van de OVB om zalm en zeeforel terug in de Rijn te krijgen worden gefinancierd door het Zwitserse bedrijf Sandoz. Hopelijk leidt dergelijke, op zich uitstekende natuursponsoring niet tot symptoombestrijding en een verder terugtrekkende overheid.

W. Voortman: Het illegaal houden van roofvogels is aan te pakken 16

Ondanks het hele stelsel verbodsbepalingen van de Vogelwet wordt het "illegaal" houden van haviken en slechtvalken niet aangepakt. Wim Voortman stelt voor daarvoor de Vogelvergunning C 2 te gaan gebruiken.

H.P. Gallagher: Jagen als rechtmatige daad 19

De maatschappelijke belangen van jagers en natuurbeschermers zijn strijdig met elkaar. De overheid zal het belang van één van beide groepen moeten laten prevaleren. Jagers zijn wel erg voorbarig als ze een voorschot nemen op deze discussie door te stellen dat jacht "de maatschappelijke belangen niet schaadt".

Uit 't Hart: Natuur in de uitverkoop 21

Lodi Nauta neemt, na vijf jaar trouwe dienst, afscheid van Argus met een tirade over moeilijk verslaanbare Hydra's.

Kort Nieuws 22

Jagers en katten, Oostvaardersplassen, Vistoestanden en uiteraard weer Braks.

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Argus is gratis voor donateurs, die minstens 25 gulden per jaar betalen.

Redactie

Remco Daalder, Lodi Nauta, Rob Musters, Henrik de Nie, Wim Ruitenbeek, Wim Voortman.

Vormgeving

Walter Lentjes

Vaste medewerkers

Ene Fimmen, Marieke Ohm.

Redactieadres

R. Daalder, Bestevaerstraat 11, 1056 HD Amsterdam. Telefoon 020-189241.

Fotoredactie

Pieter Elbers, Fons Bergersstraat 8, 5913 SJ Venlo.

Expeditie

Rita Stockmann

Druk

HPC, Arnhem.

Adreswijzigingen naar

Gerard van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel.

Doelstelling

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur

R.Boeve-Bant, M.A.Brunt, F.Hess, W.L.Jansen, D.C.de Kempnaer, M.Kerres, W.Lentjes, H.Niesen, G.van de Sande, J.Webbink, R.Stockmann, I.van den Abeele, H.Pfeiffer.

Sekretariaat SKF

R.Boeve-Bant, postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Telefoon 02945-1319/08373-16879.

Penningmeester

G.van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel. Telefoon 04113-2716

Regiogroepen

Afdeling Limburg, postbus 27, 6114 ZG Susteren. Telefoon 04499-2848.

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. Abonneren door overmaking van 15 gulden per jaar op rekening van penningmeester SKF te Boxtel, giro 3522188 onder vermelding 'knipselkrant'. Voor deze krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF knipselarchief, Schout Roffaertstraat 162, 6042 VZ Roermond.

Naar een moreel en wetenschappelijk faunabeheer

Het Staatsbosbeheer en De Jacht

W.L. Jansen

Talrijk zijn de keren, dat Kritisch Faunabeheer wordt gevraagd, hoe het toch kan, dat bij Staatsbosbeheer wordt gejaagd. Waarom de dienst, die het rijksbezit aan bossen en andere natuurterreinen beheert, goed vindt dat dieren uit die levensgemeenschappen worden doodgeschoten. Wij hebben dan vaak geantwoord, dat het Staatsbosbeheer dat niet zelf deed, maar de Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw, de jachtafdeling. Het Staatsbosbeheer mocht weliswaar alle terreinen beheren en daar alles regelen tot in de kleinste kleinigheden, maar niet de jacht. Dat deed het ministerie zelf en de gevolgen waren duidelijk zichtbaar, in ieder geval in vrijwel alle bossen.

Dat is nu voorbij. Het Staatsbosbeheer mag zelf (weer) de jacht op zijn terreinen regelen en daarmee is een wens van tientallen jaren vervuld. Maar denk niet, dat het nu helemaal vrij is dit naar eigen wensen te doen. Nog steeds heeft het ministerie van Braks een dikke vinger in de pap in de vorm van een instructie, die de vrijheid van het Staatsbosbeheer moet inperken.

Wild en andere dieren

Die instructie regelt de verhuur van wat zij noemt het "genot van de jacht", een term die steeds natuurbeschermers tegen de haren instrijkt. Voor hen is het doden van dieren geen "genot", maar een droeve plicht als het eens nodig mocht zijn. Echt natuurbeheer laat de levensgemeenschappen zich zo ongestoord mogelijk ontwikkelen en grijpt alleen in als het onvermijdelijk is. De instructie maakt dit laatste weliswaar mogelijk, maar alleen onder met name genoemde omstandigheden en dat behoort integraal faunabeheer als onderdeel van integraal natuurbeheer niet bij. Wel verdeelt zij de fauna in wild en overige dieren. Wild is, zoals bekend, een volkomen willekeurige reeks zoogdieren en vogels. Eetbare en oneetbare, grote en kleine, algemene en zeldzame. Het enige dat hen verbindt is hun vermelding in artikel 2 van de Jachtwet, een artikel dat beslist niet is gebaseerd op ecologische overwegingen of grondbeginselen van natuurbeheer. In iedere levensgemeenschap is de fauna één geheel, dat onderling verbonden is door allerlei relaties. Men zou daar van uit moeten gaan en niet van toevallige en volkomen verouderde criteria zoals de Jachtwet en de Visserijwet. Het Ministerie van Landbouw, dat nota bene nu zelfs ook ministerie van Natuurbeheer heet, moest dat toch weten en daar zijn beleidsinstructies op afstemmen. Maar neen. Het is wild en de rest van de fauna en die laatste wordt nauwelijks genoemd.

Het beleidsuitgangspunt is nu, dat de functie van een terrein uitgangspunt is voor het al of niet verhuren van de jacht. Die wordt verhuurd, als de effecten van jachtuitoefening de realisering van de doelstellingen niet wezenlijk belemmeren. De jacht moet dan dienen tot het in standhouden van een redelijke wildstand, het voorkomen en beperken van schade en het oogsten van hetgeen de natuur oplevert. De redelijke wildstand is een oud begrip uit de Jachtwet 1954 (artikel 19). Maar sedert die van kracht is, heeft nog nooit iemand duidelijk kun-

nen maken wat een redelijke wildstand is. Van landbouwzijde stelt men soms, dat een redelijke wildstand nul is. Van jagerszijde vindt men zo veel mogelijk kunstmatig uitgezette fazanten redelijk. Een norm is nooit gegeven en er is geen jurisprudentie. Nog nooit is iemand veroordeeld wegens leegschieten van een jachtterrein of daarvoor gestraft door een ereraad, hoewel iedereen, ook jagers, voorbeelden kennen. Blijkbaar moeten de ambtenaren van Staatsbosbeheer nu wel weten, wat deze kreet uit de wet betekent.

Het voorkomen en beperken van schade is in principe een begrijpelijke zaak, maar dan wel alleen door middel van jacht als het met dat doel gebeurt en niet als excuus voor plezierjacht. Het moet efficiënt zijn en worden toegepast op plaatsen en op tijden, dat werkelijk schade dreigt of optreedt en wanneer andere middelen praktisch niet toepasbaar zijn.

Het doden van hazen in graslandgebieden is onnodig, want zij doen daar geen schade. Wel bij sneeuw in boomgaarden en kwekerijen, maar desondanks staat de Jachtwet overal vele maanden van het jaar hazenjacht toe. Een goede afrastering houdt konijnen uit een jonge beplanting en geen vos kan kippen bemachtigen in een deugdelijk hok.

Het "oogsten van natuurproductie" door het natuurproduct dier dood te ma-

ken is altijd strijdig met verstandig natuurbeheer. In de natuur heeft ook het vanzelf overleden dier een functie en kan jacht dus nooit "verstandig gebruik" zijn. Tot zo ver het algemene uitgangspunt van de instructie.

Uitzonderingen

Er zijn echter wel uitzonderingen: als jacht strijdig is met het duurzaam in stand houden van bossen en terreinen en de vervulling van maatschappelijke behoefte. Verhuur van de jacht ligt niet in de rede als jacht de realisering van een belangrijke doelstelling van het terrein te niet doet. Dit doet zich alleen voor, indien het hele terrein een functie heeft als foerageergebied, slaap- of roestplaats, rustgebied of hoogwatervluchtplaats, dan wel de functie heeft behoud van kwetsbare vegetatie en daggelijks ook in herfst en winter intensief gebruikt wordt door recreanten. Als dat niet het geval is, worden de negatieve gevolgen van jacht als vermijdbaar beschouwd en moeten in het jachtverhuurcontract nadere afspraken worden gemaakt om negatieve effecten te voorkomen.

Het is een wonderlijk rijtje handelingen, dat vele vragen oproept over de toepassing in de praktijk. Zo hebben alle terreinen van het Staatsbosbeheer wel een functie als foerageergebied voor dieren, het wild inbegrepen. Zelfs in de saaiste dennenakker voor de houtproductie vreten edelherten bast en eekhoorns dennenzaad. In rijkere bossen en andere natuurgebieden vinden de Vlaamse gaaien eikels, de vossen konijnen en muizen, de reeën knoppen en ga maar door. Vrijwel alle soorten wild uit de Jachtwet foerageren in de bossen en natuurterreinen, die hun natuurlijk milieu vormen. Ook in herfst en winter. Zij slapen daar meestal ook wel, behalve natuurlijk de meerderheid van onze trekvogels, die in herfst en winter veelal in het buitenland vertoeven. Hoogwatervluchtplaatsen zijn meestal de platen in de Waddenzee en riviermondingen. Maar mag er direct er naast wel gejaagd worden? Op het

open water klinkt ieder schot kilometers ver. Er moet dan toch zeker een zeer brede beschermingszone om die plaat liggen, anders is er nog geen rust voor zeehonden en vogels. Dat er niet gejaagd mag worden in kwetsbare vegetaties is prettig voor de fauna en voor de vegetatie mooi meegenomen. Dagelijks intensief gebruik door recreanten zal in herfst en winter weinig voorkomen. Er worden dan vast wel honden uitgelaten in het Haagse Bos, maar bij kou en gemeen weer zal dat elders zelden het geval zijn en langlaufen bij sneeuw op de Haarlerberg valt buiten de uitzondering. Het gevoel komt op, dat de meeste recreanten een hekel hebben aan jacht. Zij zijn ook kiezers en belastingbetalers, vandaar dat de geharde winterwandelaars iets wordt gegund.

Een aparte plaats wordt ingenomen door terreinen met een natuurontwikkelingsbeheer waar medegebruik grotendeels is uitgesloten. Ook daar ligt jacht niet in de rede. Het begrip natuurontwikkelingsbeheer wordt nader aangeduid als een gebied met zo weinig mogelijk maatregelen, slechts ter bevordering van de spontane ontwikkeling van de

levensgemeenschap. Daar vallen alle echte natuurterreinen onder, waar een spontane ontwikkeling van de levensgemeenschap voorop hoort te staan en slechts in bijzondere gevallen moet worden ingegrepen in de fauna. Maar heeft niet ieder terrein van Staatsbosbeheer natuurwaarden, die zich in vrijheid moeten kunnen ontwikkelen als zij de functie met de hoogste prioriteit niet hinderen? Staatsbosbeheer heeft toch geen terreinen zonder natuurwaarden? In cultuurbos kunnen konijnen schadelijk zijn voor jonge beplantingen. Maar daar is door afrastering vaak wat aan te doen en dat kan toch nooit een reden zijn om te laten jagen op houtsnippen, vossen, Vlaamse gaaien, fazanten, kraaien, bunzings, hermelijnen en dat soort beesten, van wie geen mens en geen ecosysteem last heeft.

Als houtproductie of drukke openluchtrecreatie de hoogste prioriteit hebben, zal men voor deze functies schadelijke handelingen moet uitsluiten of beperken. Maar wat niet schadelijk is, moet dan toch zo goed mogelijk kunnen functioneren. En voor de fauna belemmert de jacht het goed functioneren.

Verbetering mogelijk

De jacht in handen van Staatsbosbeheer kan een verbetering zijn bij de periode dat het ministerie het rechtstreeks deed, maar alles hangt natuurlijk af van de wijze waarop de jachtinstructie, die kennelijk uitgaat van het niet-ecologische standpunt "Altijd jacht, tenzij..." in de praktijk tot uitdrukking komt. Hopelijk komt onze slagzin "Geen natuurbeheer met het jachtgeweer" bij de uitvoerders over. Wat voor de totale fauna geldt, moet ook gelden voor het kleine onderdeelje "wild". Dat kunnen zij best. Volgens de op het hoofdkantoor met de jachtzaken belaste jurist en jager jhr. mr. J. Steengracht van Oostcapelle heeft het Staatsbosbeheer geen verstand van wildbeheer (Personeelsblad Stamblad van november jl.) Zijn de huidige terreinbeheerders en hun medewerkers nu werkelijk stom, dat zij wel verstand hebben van de duizenden soorten dieren, die de Nederlandse fauna vormen en niet van die enkele tientallen soorten uit de jachtwet? Dan zou het wel een zelig stel geworden zijn.

Wij wachten in spanning op de evaluatie van het nieuwe systeem.

De zeehondeziekte en de toekomst in de Waddenzee

Als zeehonden jaartallen zouden kunnen onthouden, dan zou het jaar 1988 ze zeker lang bijblijven. 1988: het jaar van de zeehondevirusziekte. Nu, eind 1989, kunnen we de voorlopige balans opmaken. Wat is er nu werkelijk gebeurd, wat waren de oorzaken en wat kunnen we er aan doen?

foto Salko de Wolf, ecomare.

**Nienke Bloksma,
EcoMare Texel**

Aan het zeehondevirus, het Phocine Distemper Virus, zijn vorig jaar in West Europa bijna 18.000 zeehonden dood gegaan. In het internationale waddengebied van Nederland, West-Duitsland en Denemarken waren dat in totaal zo'n 8500 zeehonden. Al met al is in het hele waddengebied ongeveer 70% van de zeehonden aan het zeehondevirus overleden.

Hoewel duidelijk is dat het zeehondeziektevirus de dood van deze dieren veroorzaakte, is niet duidelijk waarom dit virus juist nu zo vernietigend kon toeslaan. Vóór 1988 is het virus niet bij zeehonden in het waddengebied gevonden. Er doen allerlei verhalen de ronde over hoe het virus in de zeehondenpopulatie terecht is gekomen. Geen van die verhalen is echter erg aannemelijk. In feite zijn er twee mogelijkheden: of het zeehondevirus is een mutatie van een bestaand virus, of het virus is afkomstig van een andere diersoort. Bij deze laatste mogelijkheid blijft de vraag waarom het virus dan niet eerder de zeehonden bereikte.

Watervervuiling

Het afgelopen jaar is er ook veel gespeculeerd over de rol van de watervervuiling bij deze epidemie. Hoewel de watervervuiling geen directe oorzaak kan zijn geweest, zijn er aanwijzingen dat de vervuiling wel een indirecte rol heeft gespeeld.

Uit onderzoek van het RIN (Rijks Instituut voor Natuurbeheer) op Texel is gebleken dat de vervuiling van de zee van met name PCB's het aantal geboorten bij zeehonden in de Nederlandse Waddenzee verlaagt. Zeer waarschijnlijk komt dit door een ontregeling van de hormoonhuishouding. Omdat er een verband bestaat tussen de hormoonhuishouding van zoogdieren en de aanmaak van antistoffen, is het mogelijk dat het immuunsysteem bij zeehonden daardoor mede wordt beïnvloed. Uit een ander onderzoek van het RIN en de Landbouw Universiteit in Wageningen bleek dat zeehonden die veel PCB's binnen krijgen veel minder vitamine A en schildklierhormoon hebben dan zeehonden met weinig PCB's in hun voedsel. Minder vitamine A en schildklierhormoon leidt bij ratten tot een verhoogde gevoeligheid voor bacteriële en virale infecties. Het is

heel goed mogelijk dat dit dus ook voor zeehonden geldt.

Dit betekent dat ook zonder watervervuiling het zeehondeziektevirus er zou zijn geweest, maar mogelijk waren de zeehonden dan minder kwetsbaar geweest en waren er dus minder gestorven. Hoeveel minder is een vraag die voorlopig niet te beantwoorden is.

535 zeehonden over

Ondertussen is de Nederlandse populatie geslonken tot 535 zeehonden, waarvan 110 jongen. Dit is een verbazend hoog percentage jongen: ruim 20% tegenover gemiddeld 13% in de voorgaande jaren. Hieruit moet echter niet de conclusie worden getrokken dat de vruchtbaarheid bij zeehonden weer toeneemt. De werkelijke reden is dat de virusziekte vooral heeft huisgehouden onder de nog niet geslachtsrijpe jonge dieren. De opbouw van de zeehondenpopulatie is hierdoor totaal veranderd. Wat overgebleven is, zijn volwassen dieren.

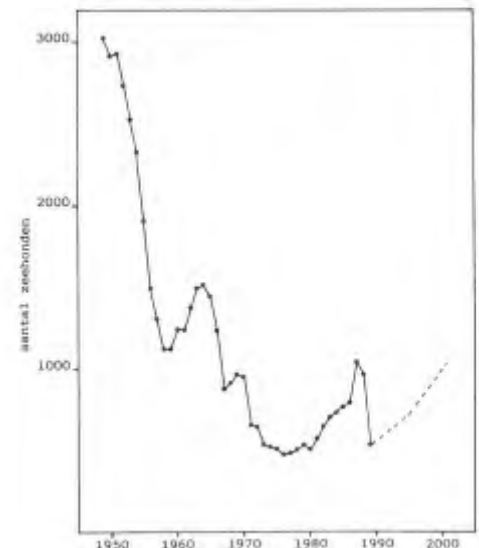
Toch is het hoge aantal jongen hoopgevend voor een betrekkelijk snel herstel van de zeehondenpopulatie. Tenminste, als de zeehonden geen verdere tegenslagen hoeven te incasseren! Als alles meezit, kan over 10 tot 12 jaar het aantal zeehonden weer op het niveau van 1987 zitten, namelijk 1050 (zie figuur 1). Dan zijn we er echter nog lang niet. Wanneer zal het oorspronkelijke niveau van zo'n 3000 zeehonden in alleen het Nederlandse deel van de Waddenzee gehaald worden?

Maatregelen?

Je kunt je afvragen of je als mens individuele zeehonden actief moet helpen. Bij een normale, gezonde populatie dieren valt er veel voor te zeggen om dat niet te doen. In zo'n geval moet de populatie een ramp zelf kunnen opvangen en weer redelijk snel kunnen herstellen.

Er zijn echter twee situaties wanneer je als mens wél moet ingrijpen. Ingrijpen is

Figuur 1: Het aantal zeehonden in de Nederlandse Waddenzee vanaf 1949, en het vermoedelijke aantalsverloop vanaf 1990 (bij uitblijven van verdere tegenslagen).

vanzelfsprekend als de ramp direct door mensen veroorzaakt wordt (bijvoorbeeld bij acute chemische vervuiling). Maar ook is ingrijpen noodzakelijk als de populatie door menselijk toedoen niet meer gezond is, en daardoor een -op zichzelf natuurlijke- ramp niet meer aankan.

Stel dat de virusepidemie een natuurlijke oorzaak heeft, dan is deze laatste situatie van toepassing op de zeehonden in de Waddenzee. Door menselijk toedoen is het aantal zeehonden nog maar een fractie van wat het oorspronkelijk was. Daarbij komt dat de gezondheid en de vruchtbaarheid van de dieren ook nog eens lager is dan normaal.

Je kunt je ook afvragen of het uitsterven van de zeehond in de Waddenzee wel zo'n ramp is. Op zich is dat voor de mens misschien geen ramp. De meeste mensen zouden uitstekend kunnen leven zonder zeehonden. Maar het gaat niet alleen om de zeehond, maar om het hele ecosysteem. Wanneer het slecht met de zeehond gaat, betekent dat in feite dat het hele ecosysteem verstoord is. En dat is wél een ramp. Ook voor de mensen! De zeehond fungeert in dit geval als een indicator. Het is voor iedereen zichtbaar als het slecht met de zeehonden gaat. Maar wie valt het op als een bepaald soort flagellaat bijna uitsterft?

Het allerbelangrijkste dat wij moeten doen om de zeehonden (en de rest van het ecosysteem) te helpen, is natuurlijk het stoppen van de watervervuiling. Dit is alleen eenvoudiger gezegd dan gedaan. Het is onmogelijk om van vandaag op morgen te stoppen met alle vervuiling en tegelijk ook alle reeds aanwezige vervuiling op te ruimen. Logisch is wel dat we er zo hard mogelijk aan werken. Dat kan niet alleen door zelf op te letten wat je koopt en wat je weggooit, maar er valt meer te doen. Bijvoorbeeld het voeren van (politieke) acties, het ondersteunen van milieu- en actiegroepen en niet in de laatste plaats door het geven van voorlichting over de situatie van het milieu. In de tussentijd kunnen we proberen met lapmiddelen de tijd te rekken. Die lapmiddelen zijn bijvoorbeeld het opvangen van zieke dieren en het fokken van zeehonden.

Opvangen en fokken

Al sinds 1951 worden in EcoMare op Texel zeehonden opgevangen. Dit betreft zowel zieke dieren als jongen die hun moeder kwijt zijn geraakt, de zogenaamde "huilers". In de beginjaren werden opgelapte dieren niet uitgezet: er werd toen, ook vanaf Texel, nog op zeehonden gejaagd!

Begin jaren '70 kwam er een tweede zeehondenopvang in Nederland, de crèche in Pieterburen.

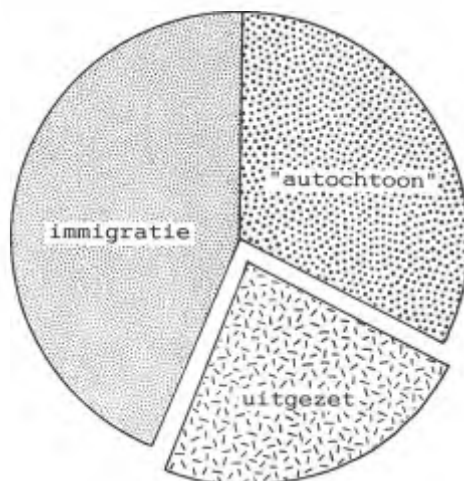
De zeehonden die in EcoMare permanent aanwezig zijn, zijn inmiddels gemiddeld meer dan twintig jaar oud. Sinds 1975 worden in deze groep ook jonge zeehonden geboren. De laatste jaren zijn dat er tussen de tien en veertien. Tegenwoor-

Een jonge zeehond wordt gevoerd met vispap. foto Salko de Wolf, Ecomare.

Een zeehondemoeder met haar enkele uren oude jong, foto Salko de Wolf, ecomare.

Figuur 2: Samenstelling van de zeehondenpopulatie in de Nederlandse Waddenzee.

dig worden zowel opgevangen als in EcoMare geboren zeehonden uitgezet in de Waddenzee.

Elke zeehond die wordt uitgezet, is gemerkt. Daardoor weten we dat de kans op overleven van uitgezette jonge zeehonden zeer goed is, in vergelijking met die van hun soortgenoten die in de Waddenzee leven. De zogenaamde "zuigelingensterfte" is in de Waddenzee erg hoog: zo'n 50%. In EcoMare is deze sterfte meestal minder dan 20%. Nadat opgevangen zeehonden uitgezet zijn, doen ze het even goed als hun even oude soortgenoten in de Waddenzee, tussen de 80 en 90% overleeft dan het eerste jaar.

Ook van de gefokte dieren overleeft zo'n 80% de eerste, moeilijke, winter. Het fokken van zeehonden in EcoMare lijkt misschien onnatuurlijk, maar er wordt niet doorgefokt met in EcoMare geboren

Vijf jonge zeehonden worden uitgezet op een zandbank ten Zuiden van Vlieland.
foto Salko de Wolf, Ecomare.

dieren. Deze worden immers allemaal uitgezet. Alleen in het wild geboren zeehonden krijgen in EcoMare een jong. Hierdoor is er geen risico van inteeltproblemen of van verandering van het genbestand van de zeehonden.

Door het fokken en uitzetten van zeehonden wordt het aantal jonge zeehonden in de westelijke Waddenzee zeer sterk uitgebreid. In het westelijke deel van de Waddenzee werden de afgelopen jaren maximaal vier zeehonden geboren, met een gemiddelde over 1980-1988 van 1,5 jong. Gemiddeld overleeft 40% daarvan de eerste winter. EcoMare zet per jaar gemiddeld meer dan tien zeehonden uit. Een substantiële bijdrage dus voor dit deel van de Waddenzee.

Het opvangen en fokken van zeehonden is alleen zinvol ter overbrugging, tot de zeehondenpopulatie in de Waddenzee weer groot en sterk genoeg is om zichzelf te redden, met andere woorden, tot het waddenwater weer schoon genoeg is. Tot

zo lang is het een goed middel om het aantal zeehonden niet te ver te laten afnemen. Voor de virus epidemie van 1988 was bekend dat bijna een kwart van de Nederlandse zeehonden ooit opgevangen en weer uitgezet is. Daar komt bij dat grofweg 40% van de "Nederlandse" zeehonden uit Duitsland geïmmigreerd is (zie figuur 2). Daaruit blijkt dat de Nederlandse zeehonden het op zichzelf nauwelijks redden.

Voorlichting

Een minstens zo belangrijke, maar meer indirecte manier om de zeehonden te helpen is het bewustmaken van mensen. Mensen die belangstelling hebben voor milieuzaken en die zich er bewust van zijn waar de huidige gang van zaken toe leidt, zijn eerder bereid om mee te werken aan "impopulaire" maatregelen, zoals prijsverhogingen, gescheiden afvalinzameling en andere politieke maatregelen die moeten leiden tot een schoon milieu.

Omdat EcoMare niet alleen een zeehondenopvang is, maar ook een bezoekerscentrum, natuurmuseum, vogelopvang en een educatief centrum, geeft zij sinds jaar en dag voorlichting aan een groot aantal mensen. In 1989 hebben zo'n 200 000 bezoekers kennis gemaakt met de problemen van de zeehonden, en dus ook met de achterliggende milieuproblematiek. Daarnaast maken nog vele anderen, waaronder veel schoolkinderen, gebruik van het informatiecentrum EcoMare, door het aanvragen van informatiemateriaal en het stellen van allerlei vragen.

Door het geven van voorlichting worden de zeehonden niet direct geholpen. Het is echter wel een cruciale stap om de zeehonden, en de rest van het milieu, structureel te helpen. Willen wij daadwerkelijk de vervuiling terugdringen, dan zal er bereidheid onder de bevolking moeten zijn, om milieumaatregelen te accepteren. En daarmee zijn dan niet alleen de zeehonden gebaat, maar het hele milieu!

Literatuur:

- Dietz, R. c.s., Mass Deaths of Harbor Seals in Europe. Ambio 1989-5.
 - Kuiper, J. Virusziekte, hoe zit het met de zeehonden in EcoMare? Waddenbulletin 1988-4.
 - Reijnders, P. Gevolgen virusuitbraak voor zeehonden in het internationale waddengebied. Waddenbulletin 1988-4.
 - Reijnders, P. Hoeveel zijn er nog? NRC-Handelsblad 3 oktober 1989.
- Tenslotte wil ik Peter Reijnders bedanken voor het verstrekken van de meest recente gegevens.

Een derde wildviaduct op de Veluwe

De Veluwe heeft als een groot aaneengesloten natuurgebied een enorme potentie. Als we de (rijks)wegen, de oninteressante maisakkers en allerlei hekwerk een beetje wegdenken, blijft er een groot woest gebied over. Een stuk bos en heide van dergelijke omvang vindt men nergens meer in West-Europa. Daarvoor moeten we naar Zuid-Zweden of naar Beieren. Maar net als de rest van Nederland heeft de Veluwe te lijden door versnippering door de aanleg van nieuwe wegen. Een derde wildviaduct is noodzakelijk.

foto Els Kuipers.

Els Kuipers

Groter leefgebied

Gelukkig zijn er methoden om de effecten van versnippering door autowegen tegen te gaan. Als deze slagen kunnen er grote gebieden ontstaan waar grote plantenetters zoals edelherten baat bij hebben. Deze dieren verblijven nu in kleine "leefgebieden", omheind door wegen en prikkeldraad. Onder werkelijk natuurlijke omstandigheden zijn deze dieren gewend om, afhankelijk van het seizoen, over grote afstanden te trekken. Nu vertonen ze stressverschijnselen omdat hun trekdrang is geblokkeerd. Herstel van de migratiemogelijkheden van Edelherten en andere grote grazers betekent ook dat er een grotere variatie in het landschap zal ontstaan. In plaats van overbegrazing op relatief kleine rustgebieden, wordt er in verschillende tijden van het jaar op verschillende plaatsen gegraasd en mest gestrooid. Hierdoor ontstaat meer variatie in de vegetatie zowel op micro- als op macroschaal.

Naast de grote grazers zijn er populaties van de das die opgesloten zitten tussen wegen. Op de Veluwe ligt het kerngebied van een relatief grote populatie van ca. 500 dassen in 120 burchten. Het is belangrijk dat deze populatie erfelijk materiaal uitwisselt met andere populaties. Zo wordt inteelt voorkomen, dus ook de kans op erfelijke afwijkingen. Als jonge dieren van deze populatie kunnen uit-zwermen, kunnen zwakkere populaties buiten de Veluwe worden versterkt. Voor het toekomstig lot van de das in Nederland zijn deze migratiemogelijkheden zeer belangrijk.

Schade

Het Veluwse landschap wordt doorsneden door twee rijkswegen: de A1 (Amersfoort - Apeldoorn) en de A50 (Arnhem - Zwolle). Zij vormen een enorme barrière voor wilde dieren. Toen de A1 werd aangelegd was dit nog niet bekend. Zo'n grootschalige, verkeersintensieve infrastructuur betekent schade voor de fauna, omdat het werkt als een ondoordringbare muur van asfalt, beton en herrie. Gelukkig was men zich dat wel bewust bij de

aanleg van de A50. Toen zijn er twee wildviaducten aangelegd: "Woeste Hoeve" en "Terlet". Deze viaducten verbinden nu het zuidwestelijk deel van de Veluwe met het zuidoostelijk deel.

Aan de hand van sporen is vastgesteld dat edelherten, wilde zwijnen, reeën, vossen, dassen en zelfs boommarters veelvuldig van deze voorzieningen gebruik maken. Tijdens een telperiode van 68 etmalen werden bij Terlet 154 passages van edelherten, 13 van reeën, 273 van wilde zwijnen en zeer veel van vossen vastgesteld. Kortom, een succesvolle voorziening.

Het rijksbeleid

Het is daarom zinnig dat de schade die destijds door de aanleg van de A1 is veroorzaakt ook op een dergelijke manier wordt verminderd. Door een nieuw wildviaduct over deze rijksweg aan te leggen, wordt de Noord-Veluwe weer met de Zuid-Veluwe verbonden. Zo'n wildpassage sluit naadloos aan bij het natuurbeleidsplan en de grofwildvisie Veluwe van de regering. In deze plannen wordt geconstateerd dat er behoefte is aan een verbinding voor dieren tussen de Noord- en de Zuid-Veluwe. Hierdoor ontstaat een groot leefgebied. In het natuurbeleidsplan is deze verbinding zelfs met een pijl in kaart gebracht als "verbindingszone".

Edelherten

Onder de begeleiding van de stichting Natuur en Milieu heb ik onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een goede wildpassage over de A1 (Kuipers, 1989). Uit onze studie bleek opnieuw de behoefte aan deze passage. Een volgende stap was het bepalen van een ideale plaats waar deze verbinding het best gerealiseerd kon worden.

Als gidsoort werd het edelhert gekozen. Er kan namelijk vanuit gegaan worden dat voorzieningen die voor het edelhert afdoende zijn ook gebruikt kunnen worden door andere dieren. Het huidige gebruik van de wildviaducten over de A50 ondersteunt deze stelling.

Eerst keken wij naar de bestaande passages over de A1 die voor mensen zijn aangelegd. Hiervan zijn er nu 11. We dachten dat het mogelijk zou zijn sommige van deze passages aan te passen en te gebruiken als functionele wildpassages. De vraag was:

1. Worden deze passages door wilde dieren gebruikt?
2. Is er een mogelijkheid om deze verbindingen voor het verkeer af te sluiten?

Er kwamen toen twee noord-zuid verbindingen voor ombouw tot wildviaduct in aanmerking: een viaduct en een fietstunnel. Het viaduct ("Alkenschotenseweg") bleek echter veel te lang (170 m). Daarom bleef de fietstunnel over, die nu al incidenteel door edelherten wordt gebruikt. Dit tunneltje is voor het verkeer af te sluiten, maar helaas komt het in het noorden

Het wildviaduct bij de Woeste Hoeve, foto Els Kuiper.

uit op multifunctioneel bos met veel dag-recreatie en bewoning in de nabijheid. De verstoring is daar erg groot. Verder ligt er nog een spoorbaan als een hoge dijk in het landschap. Die moeten de dieren dan ook nog eens overbruggen. Een aanpassing van de "fietsroute Maanschoten" is gewenst, maar beslist onvoldoende. Aanleg van een nieuwe passage bleek toch nodig.

Een nieuwe passage

Hoog Buurlo is gekozen als een nieuwe lokatie voor een derde wildviaduct. Hiervoor zijn drie argumenten.

1. De Al ligt hier in een smalle insnijding in het landschap. Daarom is het niet nodig om een zandlichaam aan te brengen. Men kan volstaan met een betonnen plaat over de weg van 100 meter lengte. Het wildviaduct ligt dan voor de dieren op maaiveldhoogte. Dit bevordert het gebruik.

2. De omliggende gebieden zijn Staats-eigendom. Er is dus maar één partij (maar wel 2 ministeries) waarmee moet worden onderhandeld.
3. De spoorbaan Amersfoort-Apeldoorn ligt hier ook in een insnijding. Die is gemakkelijker te passeren dan een hoge spoordijk. In de toekomst kunnen hier gemakkelijk betere voorzieningen voor gemaakt worden.

Een goed wildviaduct voldoet aan bepaalde eisen (Nierop, 1988). Een paar belangrijke situeringseisen zijn:

1. Ligging op het maaiveldniveau
2. Begeleidende beplanting en trechtervormige toegangen
3. Geleidelijke overgang van dekking gevend bos naar dekking gevend struikgewas op het viaduct
4. Een drinkgelegenheid in de buurt van het viaduct werkt stimulerend
5. Geen fiets-, wandel-, of ruiterspaden in de buurt. Er moet een 300- 500 m

De edelherten van de Veluwe maken goed gebruik van de bestaande voorzieningen, foto Johan Webbink.

brede storingsvrije zone zijn.

Maatregelen

Om het viaduct zijn maatregelen noodzakelijk zoals de aanleg van geluidswallen. Elders op de Veluwe zijn meer voorzieningen nodig om de trek van dieren te bevorderen. Nu vallen er regelmatig verkeersslachtoffers op intensief gebruikte regionale wegen. In bepaalde perioden zouden sommige verbindingen moeten worden afgesloten of verkeersarm gemaakt worden. Wegen kunnen aangewezen worden als insteekwegen. Met verkeersdrempels kan men een snelheidsbeperking afdwingen. De controle op het rijgedrag kan worden verscherpt.

Niet alleen wegen zijn barrières. Er zijn nog enkele hekken en rasters die verwijderd kunnen worden. Als dit niet mogelijk is kan men op (voor mensen) goed verborgen plaatsen in- en uitstapplaatsen voor het wild aanleggen door deze hekken. Een wildviaduct over de spoorlijn wordt ook aanbevolen, maar heeft geen prioriteit.

Conclusies

1. De aanleg van een wildviaduct over de Al op de Veluwe is zinvol vanwege de mogelijkheid om unieke, grote leefgebieden voor de wilde fauna te her-scheppen. Het is dan mogelijk dat de dassenpopulatie door herkolonisaties zich uitbreidt en genetisch gezien sterker wordt.
2. De beste plaats voor een nieuw viaduct is ter hoogte van Hoog Buurlo.
3. Er zijn aanvullende maatregelen nodig om een veilige trek van wilde dieren over de Veluwe mogelijk te maken.
4. Een projectmatige aanpak om een goede samenwerking tussen diverse overheidsinstanties te garanderen is noodzakelijk.

Hoe verder?

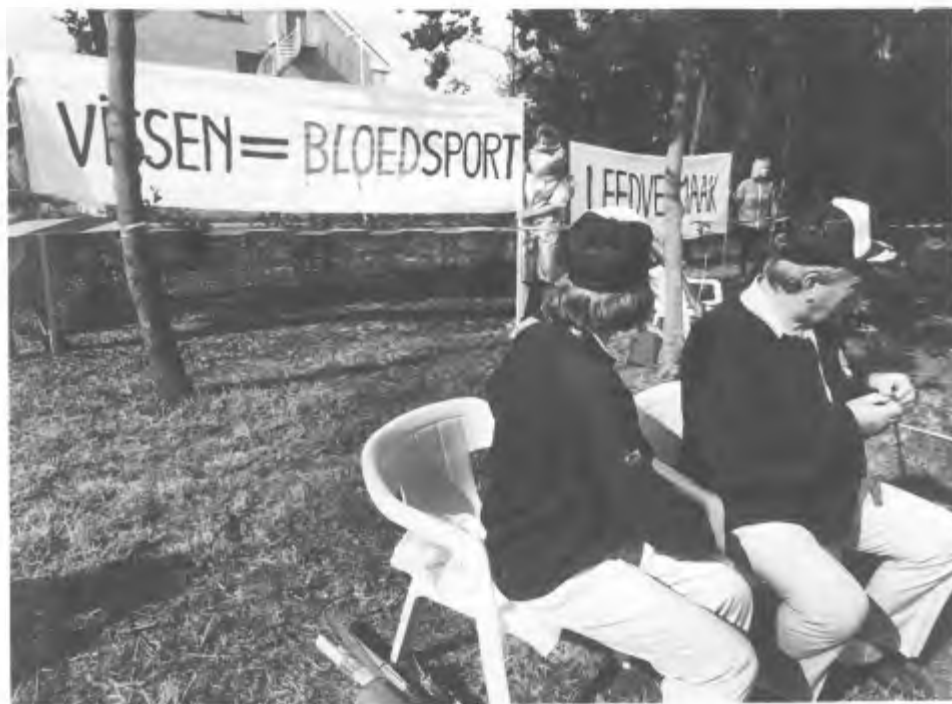
De Stichting Natuur & Milieu heeft minister Braks verzocht om mee te werken aan de financiering. Het hele project kost tussen de 8 en 10 miljoen. Maar deze post hoort niet ten koste te gaan van het budget voor natuurbescherming. Immers, hier geldt de regel "De vervuiler betaalt". In dit geval is dit de versnipperaar bij uitstek, het ministerie van Verkeer en waterstaat. Daarnaast heeft de Stichting Natuur & Milieu gevraagd om dit project te laten coördineren door het Provinciaal Projectbureau Nationale Landschappen.

LITERATUUR

- Kuipers, E. (1989). Wildpassage over de Al op de Veluwe. Rapport Stichting Natuur & Milieu.
- Nierop, A. van (1988). Wildpassages. Rapport Stichting Natuur & Milieu.

Sportvisserij als dierenkwelling

Een baanbrekend vonnis

Sportvissen is een vorm van jagen, daar zullen de meeste mensen het wel over eens zijn. Zowel het sportvissen als jagen is voortgekomen uit de oorspronkelijke noodzaak van de mens om levende dieren te vangen en te doden om in zijn behoefte aan voedsel te kunnen voorzien.

Nadat de moderne mens er in was geslaagd om zijn dierlijke consumptie via veeteelt en beroepsvisserij veilig te stellen, bleven jacht en visserij bestaan in de vorm van vrije-tijdsbesteding.

foto Fred Hess.

**D.Th. van Oers,
Dierenbescherming**

Ontbreken van rechtvaardiging

Merkwaardig is het dat in de massaal beoefende sportvisserij nooit gezocht is naar een rechtvaardiging voor het feit dat puur om het menselijk plezier jaarlijks miljoenen dieren wreed in hun levensritme worden verstoord, dan wel een in de meeste gevallen nare dood sterven. Bij de jacht is dat anders. Daar wordt het eigen genoeg verdoezeld en wordt te pas en te onpas geschermd met de term fauna-beheer als nobele doelstelling.

In de sportvisserij is dat niet mogelijk, omdat daarbij geen sprake kan zijn van beheer van de omvang van de vis-populaties in onze wateren. Als na een visseizoen onze wateren weer voor een groot deel van hun geschubde bewoners zijn ontdaan zorgt de Organisatie tot Verbetering van de Binnenvisserij er wel weer voor dat nieuw gekweekte exemplaren worden uitgezet, om de sportvisser voor het komende seizoen van voldoende buit

te kunnen verzekeren. Wat dat betreft lijkt sportvisserij het meest op fazantenjacht, waarbij ook tevoren gekweekte en uitgezette dieren doelwit zijn van buitvergarig.

Het ontbreken van een rechtvaardiging om te vissen is altijd gecompenseerd door het ontkennen van de ernst van de gevolgen voor de gevangen dieren: vissen zouden geen gevoel hebben. Daar is de laatste jaren echter de nodige twijfel over ontstaan. Onder invloed van een algemene tendens waarbij mensen zich gelukkig steeds meer bekommeren om het lijden van dieren, waardoor kritische vraagtekens werden gezet achter jacht, bio-industrie en dierproeven, kwam ook ten opzichte van sportvisserij een tegenbeweging op gang, die zich uiteindelijk vertaalde in de leuze: "Vissen hebben ook gevoel". De sportvisserij-organisaties hebben altijd geprobeerd dit als emotioneel te bagatelliseren. Logisch! Als werkelijk in brede kring zou worden erkend dat vissen kunnen lijden, zou het sportvissen op den duur ten doode zijn opgeschreven. Erkenning van het lij-

den van gevangen vissen bestempelt immers iedere sportvisser tot op zekere hoogte tot een botterik, die omwille van zijn eigen genoeg dieren kwelt. Een kwalificatie waarbij de meeste mensen zich gelukkig tamelijk onbehaaglijk voelen.

Vos preekt passie

Deze situatie heeft er inmiddels toe geleid dat men zich in de sportvisserij vandaag de dag om het hardst beijvert om aan te tonen dat het vissen zo netjes en sportief mogelijk wordt beoefend. Het wordt al in brede kring binnen de sportvisserij bekritiseerd als de vis niet na het onthaken (uiteraard netjes met natte handen) wordt teruggezet. Toch is dit voor een deel te vergelijken met de jager die zich zo verschrikkelijk zegt te beijveren voor het zo correct mogelijk behandelen van het aan te schieten wild. Het is in beide gevallen de vos die passie preekt!

De sportvisserijorganisaties willen alles doen om te voorkomen dat de vis lijdt, zolang het maar niet het vissen in zijn meest essentiële onderdelen treft! Toen uit een wetenschappelijk onderzoek bleek dat vissen wel degelijk gevoelens van angst en pijn ondergaan, en dit met name het geval is bij het gebruik van leefnetten en levende aasvisjes, heeft niet één sportvisserijvereniging zich beijverd om deze vangstmethoden bij hun leden uit te bannen. Integendeel! De onderzoeksresultaten werden bekritiseerd en als onwetenschappelijk afgedaan.

Gerechtigde actie

Inmiddels heeft ook ons gerechtelijk apparaat zich ingelaten met de vraag naar het lijden van vissen en de daaraan te stellen grenzen.

Het zogenaamde rally-vissen was de aanleiding. Rallyvissen betreft viswedstrijden waarbij de deelnemers ieder voor zich een eigen stek opzoeken en aan het einde van de dag tesamen komen om het aantal kilo's dode vis te wegen dat ieder als buit mee terug heeft genomen. Een vooral in Groningen, Friesland en Drente in toenemende mate populaire vorm van sportvisserij.

In de zomer van het vorig jaar zagen twee politiemannen in Meppel dat een Groningse rallyvisser zijn vissen na het vangen verzamelde in een droge plastic zak. De dieren lagen geruime tijd spartelend naar lucht te happen voordat ze door verstikking om het leven kwamen.

Proces-verbaal werd opgemaakt terzake van nodeloze dierenkwelling. Het kwellende karakter van deze handelwijze werd onderbouwd met een verklaring van een wetenschapper, terwijl tevens werd aangegeven dat de vissen door een klap op de kop, achter de ogen, op een "humane" wijze hadden kunnen worden gedood.

De behandelend Officier van Justitie wilde eerst niet vervolgen. Hij motiveerde dat door te stellen dat hij de konsekwenties van een eventuele veroordel-

Viswedstrijden: een vrij algemene vorm van vermaak, foto Fred Hess.

ing onvoldoende kon overzien. Met name vreesde hij dat dan ook proces-verbaal opgemaakt zou worden tegen de beroepsvisserij, waarbij de gevangen vis immers ook door verstikking om het leven komt.

Een onjuist argument, daar het in de beroepsvisserij absoluut onmogelijk is iedere vis individueel te doden, in tegenstelling tot bij de sportvisserij. Bovendien ligt aan beroepsvisserij een totaal andere doelstelling ten grondslag dan aan de sportvisserij. De Officier van Justitie maakte duidelijk de fout appelen met peren te vergelijken.

Nadat uiteindelijk via een klacht van de Dierenbescherming de Officier van Justitie van het Gerechtshof opdracht had gekregen tot vervolging, sprak de Rechtbank te Assen een veroordeling uit zonder oplegging van straf. Dit laatste gezien het sterk proefprocessueel karakter van de zaak, waarbij de rechtbank het terecht onjuist vond om de betrokken rallyvisser de rol van "kop van jut" te laten vervullen.

Grenzen gesteld

Een baanbrekend vonnis! De rechtbank oordeelde het een feit van algemene bekendheid dat vissen die op deze wijze door verstikking om het leven komen, dit als kwellend ervaren. Ook oordeelde de rechtbank deze kwelling nodeloos omdat de vis direct na de vangst gedood had

kunnen worden.

De directe consequentie hiervan is dat voortaan iedere visser die zijn gevangen vis niet terugzet, de dieren niet meer door verstikking om het leven mag laten komen, maar de dieren individueel moet doden. Dit staat overigens ook op de sportvisakte aanbevolen. Een verdergaande consequentie kan zijn dat ook het vissen met levend aas en met gebruikmaking van leefnet eens een keer aan het oordeel van de rechter zal kunnen worden voorgelegd. Na wetenschappelijk onderzoek werd namelijk in niet mis te verstane bewoordingen gesteld dat hierdoor ernstig lijden aan de betrokken vissen wordt berokkend. In beide gevallen is bovendien een goed alternatief voorhanden (gebruikmaking van kunstas en het direct na de vangst doden), zodat het lijden juridisch gezien als nodeloos zal moeten worden bestempeld en een veroordeling niet uit zal kunnen blijven...

Ook al lijkt het laatste woord over dit soort zaken nog lang niet gezegd, moet dit vonnis in ieder geval worden gezien als een ontwikkeling waardoor vissen iets meer bescherming tegen de mens kan worden geboden dan tot nu toe het geval was.

Al wordt dan nog niet het leven zelf van de vis gerespecteerd, aan het sterven zijn door dit vonnis in ieder geval bepaalde grenzen gesteld!

Stichting Kritisch Faunabeheer

De stem van sprakeloze dieren

postbus 76 1243 ZH
's-Graveland 02945-1319

Voor f25,- per jaar bent u
donateur en ontvangt u ons
tijdschrift argus.

Weidevogels en mestproblemen

Maatregelen die één aspect van de milieuvervuiling aanpakken, kunnen problemen opleveren voor andere natuurwaarden. Milieuvriendelijke mestverwerkingstechnieken kunnen het leven voor de al zo geplaagde weidevogels nog moeilijker maken. Het is zaak de schade zoveel mogelijk te beperken. Bijvoorbeeld door een zo gunstig mogelijke uitrijtijd voor de mest te kiezen. De ministeries van VROM en Landbouw en Visserij zijn momenteel bezig met deze problematiek. Dit artikel is geschreven naar aanleiding van een literatuurstudie, verricht in opdracht van de afdeling Natuur-, Milieu- en Faunabeheer van laatstgenoemd ministerie. foto Theo Jacobs

M. Ohm

Nieuwe technieken

In het kader van het ammoniakbestrijdingsplan van de regering zijn mestaanwendingsstechnieken ontworpen om de vervluchtiging van ammoniak (=ammoniakemissie) uit de bodem tegen te gaan. Dit zijn mestinjectie in de grond en zodebemesting (hierbij wordt de grasmat opengesneden en de mest onder de graszoden gebracht). Voor het milieu biedt mestinjectie het meeste perspectief. Niet alleen is de ammoniakemissie bij injecteren zeer gering, ook de kans op het meemesten van de sloot (wat bij het gieren wel gebeurt) en afspoeling van mest over bijvoorbeeld een bevroren bodem naar sloten is nihil. Injectie hoeft daarnaast niet tot extra uitspoeling (ofwel het verdwijnen van meststoffen door de bodem naar het grondwater) te leiden, zoals wel wordt

verondersteld. Voorwaarden zijn dan ten eerste dat alleen in voorjaar en voorzomer wordt geïnjecteerd, dit omdat de planten de meststoffen dan meteen kunnen opnemen, en ten tweede dat de boer de kunstmestgift aanpast aan de hogere stikstofwerking van geïnjecteerde mest.

Meer schade

De apparatuur die nodig is voor de uitvoering van mestinjectie en zodebemesting kan in het broedseizoen in sterkere mate dan de huidige mestverspreiders schade berokkenen aan de legsels van weidevogels. Mestinjectie en zodebemesting brengen namelijk een veel intensievere bewerking van het grasland met zich mee. Bovendien is de benodigde apparatuur zwaarder. Daardoor kan daarmee pas later in het seizoen mest uitgereden worden, omdat het land dan minder nat en drassig is. Deze bezwaren gelden doorgaans niet in de Relatienotagegebieden, aangezien daar veelal reeds beperkingen werkzaam zijn ten aanzien van het uitrijden van mest in het broedseizoen.

Uitrijverbod

Om uit- en afspoeling van nitraat te voorkomen, zijn de Ministeries van Landbouw en Visserij en VROM bezig om een langer uitrijverbodplan te maken. Dit betekent een kleine uitrijperiode van mest in het groeiseizoen, waardoor de kans op succesvolle voortplanting van weidevogels opnieuw vermindert. De vraag is nu, welke periode het meest geschikt is om zowel de boeren als de weidevogels zoveel mogelijk tot hun recht te laten komen.

Het huidige uitrijverbodplan is als volgt:

- niet uitrijden van dierlijke mest van 1 oktober tot 1 december;
- niet uitrijden over bevroren of met vaste sneeuw bedekte grond van 1 januari tot 15 februari.

In najaar en winter ligt het land braak, dus vindt er geen opname maar wel uitspoeling plaats. Bij vorst heb je kans op oppervlakkig afspoelen (Terwan e.a., 1987).

Uitrijverbod op milieuhygiënische gronden

Ammoniakvervluchtiging wordt sterk beïnvloed door de luchttemperatuur en de neerslag. Wanneer de temperatuur hoger wordt, wordt de ammoniakvervluchtiging groter. Bij neerslag zal de ammoniakvervluchtiging veel minder zijn, omdat verdamping door de hoge luchtvochtigheid vrijwel onmogelijk is. Bij verschuiving van de bemesting van november/december naar oktober of de tweede helft van februari en maart zou dit een verplaatsing naar perioden met gelijke of iets hogere temperaturen en geringere hoeveelheden neerslag betekenen. Dit leidt tot enige stijging van de ammoniakvervluchtiging. Een uitrijverbod voor januari/eerste helft februari zal om dezelfde reden eveneens tot een grotere vervluchtiging leiden. Mestinjectie is vooral nodig vanwege de ammoniakvervluchtiging. Om het probleem niet te verplaatsen naar de bodem en het water is er een aanvullende maatregel nodig die uitspoeling in een bepaalde periode tegen gaat. In november/december is er een grotere uitspoeling dan in september/oktober door de grotere hoeveelheid neerslag. In januari/februari is er nagevoeg geen uitspoeling. De Commissie Wiggers (1986) acht daarom een uitrijverbod op milieuhygiënische gronden het meest effectief vanaf de oogst tot 1 januari.

Draagkracht bodem

De draagkracht van de bodem voor apparatuur en het gebruik van die apparatuur is afhankelijk van het weer. Met name de vochtigheid van de bodem speelt een grote rol. Omdat de onzekerheid groot is, zijn hiervoor geen regels mogelijk. Mocht de winter en het voorjaar erg nat zijn, dan moet de mogelijkheid bestaan om tot 1 april of misschien wel tot 15 april mest te injecteren. Een lichter mestinjectie-apparaat zou veel van de bezwaren en problemen, zoals het niet kunnen uitrijden op te

natte en drassige bodem, wegnemen. Op bevroren grond kan natuurlijk niet uitgereden worden, omdat de machines dan niet in de bodem kunnen komen.

Weidevogels

Voor weidevogels is het belangrijk dat er niet in de broedperiode van half maart tot eind juni mest wordt geïnjecteerd, omdat er dan schade aan broedsels en jongen kan optreden. Omdat strorijke stalmest positieve effecten op de aantrekkelijkheid van de vegetatie voor de broedvogels heeft (meer reliëf) lijkt het ook daarom logisch om de drijfmest onder te werken voor de broedperiode begint.

Conclusie

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd

worden dat de meest gunstige periode om mest te injecteren vanuit milieuhygiënisch oogpunt èn voor weidevogels 1 januari tot half maart is.

Er zal zo vroeg mogelijk in het voorjaar (na 1 januari) uitgereden moeten worden. In weidevogelrijke gebieden zou, wanneer de draagkracht van de bodem voldoende is, geprobeerd kunnen worden om alle mest uit te rijden voor 15 maart. Eventueel is een uitloop tot begin of half april mogelijk, maar voor de weidevogels is dit minder gunstig. In andere, weinig weidevogelrijke gebieden zou een iets langere uitrijperiode mogelijk zijn: tot eind mei, na de eerste keer maaien bijvoorbeeld. Beide uitrijperiodes zouden geregeld kunnen worden via het Besluit gebruik dierlijke meststoffen. •

De grutto, weidevogel bij uitstek, foto Mike Weston.

Literatuur

- Terwan, P. en W.H.M.M. van Laarhoven (1987): Gevolgen van het uitrijverbod dierlijke mest voor Waterland. Centrum Landbouw en milieu. Leiden.
 Commissie Wiggers (1986): Advies beperking uitrijperiode dierlijke meststoffen. Wageningen.

Sandoz, de zalm en natuursponsoring

Nu natuur- en milieubescherming plotseling weer in de belangstelling staan, zien veel grote bedrijven goede promotiemogelijkheden in het steunen van natuurclubs. Het Zwitserse bedrijf Sandoz steunt bijvoorbeeld de OVB in haar pogingen om de zalm en de zeeforel terug in de Rijn te krijgen. Het is te hopen dat deze "natuursponsoring" niet blijft steken in symptoombestrijding.

foto OVB, Nieuwegein.

Henrik de Nie

Natuursponsoring

De pioniers van de milieubeweging uit de zestiger jaren wisten het nog zeker: grote bedrijven behoren tot de grote vervuilers. Meer winst staat voor meer vervuiling en daarom was winst een besmet begrip. Twintig jaar later worden de hippies oud en komen er yuppies; het no-nonsense tijdperk breekt aan. Iedereen praat nu over het milieu en zegt dat hij of zij wel eens de auto laat staan. Maar ook: veel geld verdienen en winst maken is heel fatsoenlijk. Staatsbosbeheer werkt mee aan reclame voor BMW als die een achtergrondje met duinen nodig hebben voor hun nieuwste model.

Ja maar, zegt u, "aan de ergste vervuiling wordt echt iets gedaan!" Dat klopt misschien wel, maar als we ons beperken tot het water: nog steeds zitten er milieuvriendelijke stoffen in de Rijn en Maas die er min of meer bewust in geloosd worden. De consumptievis uit de grote rivieren is van verdachte kwaliteit. De kans op een vangstverbod is groot. De waterbodems zijn plaatselijk bijzonder ernstig vervuild. Dit alles ondanks het feit dat voor een aantal zware metalen de concentraties in het water met een factor 10 zijn afgenomen sinds 1972.

Nu de natuur en het milieu in de mode zijn, wordt het aantrekkelijk voor commerciële ondernemingen om een graantje mee te pikken van de publiciteit die het onderwerp krijgt. Misschien is er ook sprake van werkelijke zorgen voor de natuur, getuige het WNF-congres over di-

versiteit dat 22 november 1989 plaatsvond. Daar werd het begrip "natuursponsoring" leven ingeblazen. Dat wil zeggen dat grote bedrijven geld aan organisaties geven die zich bezig houden met natuur- en landschapsbescherming. Het Wereld Natuurfonds is wat dat betreft kampioen in het vergaren van middelen voor zeer respectabele projecten op het gebied van natuurbescherming.

Een ander voorbeeld is de herintroductie van de Zalm in het stroomgebied van de Rijn, uitgevoerd door de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (OVB) met geld van het Zwitserse chemieconcern Sandoz uit Basel.

13 Miljoen

Bij Sandoz brak op 1 november 1986 een brand uit in een opslagloods. Via het bluswater kwamen giftige stoffen in de Rijn. Een enorme vissterfte was één van de gevolgen. Gelukkig betrof het een gif dat relatief snel wordt afgebroken. Volgens specialisten is de Rijn nu (zomer 1989) van deze ramp hersteld. Toch leidde dit ongeval tot veel negatieve publiciteit over de chemische industrie in het algemeen en Sandoz in het bijzonder. Geen wonder dat de behoefte bestaat om in positieve zin met het milieu vereenzelvigd te worden.

In dit kader heeft Sandoz ruim 13 miljoen gulden ter beschikking gesteld voor milieuprojecten in Zwitserland, de Bondsrepubliek en Frankrijk. In de woorden van Herr Doktor Sigg, de vice-president van de concernleiding: "Geld voor de oplossing van de ecologische problemen van de Rijn in zijn geheel -van de bron tot aan de uitmonding in zee- (...)". In hetzelfde persbericht werd ook nog de OVB genoemd als Nederlandse Organisatie ter Verbetering van het Binnenwater (!).

Onze eigen overheid, in het no-nonsense tijdperk tuk op iedere gulden die ze kan bezuinigen, wil gaarne deze vorm van natuurbeheer stimuleren (zie het Natuurbeleidsplan). Het project dat de OVB gaat uitvoeren zou zij zeker niet kunnen bekostigen. Met het onderzoek aan de herintroductie van Zalm en Zeeforel zijn een paar ton gemoed.

De herintroductie

Het project zelf is wetenschappelijk gezien onberispelijk geformuleerd. Het past precies in het Rijn actieplan waarbij de Zalm optreedt als symbool voor een schone Rijn die in het jaar 2000 door Nederland moet stromen. De OVB gaat voorzichtig te werk, het is zeker geen kwestie van wat visjes in het water gooien en daarna kijken wat er gebeurt. De bedoeling is dat eerst de milieu-eisen van de Zalm en de sterk erop lijkende Zeeforel in kaart gebracht worden. Dan volgt een analyse van de knelpunten. Deze zijn: de mogelijkheden voor zalm en stuw en sluisen te passeren, de waterkwaliteit in zijrivieren en beken die potentieel geschikt zijn als paaiplaats voor forel en an-

Het uitzetten van jonge zalm en zeeforel in een meanderende beek, foto OVB, Nieuwegein.

dere zalmachtigen en natuurlijk de chemische waterkwaliteit.

In een volgende fase moet hier dan concreet iets aan gedaan worden, te beginnen in bepaalde proefgebieden. Waar die zullen liggen is nog niet bekend. In ieder wiertje in Nederland heeft de visrechtgebende (vaak hengelclubs) het laatste woord als er ingrepen in de visfauna plaatsvinden. Niet iedere hengelaar zit te wachten op helder water en gemakkelijke passages voor "zijn" vis naar het water van andere clubs. Hier gebeurt feitelijk hetzelfde als op het land, waar soms met prikkeldraad de wilde fauna binnen bepaalde grenzen wordt gehouden. Dit heeft niets met ecologisch beheer maar alles met particulier belang te maken. Ook op het water heerst het particula-

risme uit de Pruikentijd (prima geconserveerd in een achterlijke Visserijwet). Er zijn verstuwde beken met voedselrijk water waarin visclubs liever karpers laten zwemmen. Dit alles gebeurt in een voor zalmachtige vissen heilloos verbond met waterbeheerders, die niet van ongetemde beken houden. Het is niet de bedoeling dat vis vanuit zulke beken een reis naar zee kan maken.

Alleen in water waarin die trekmogelijkheden wel bestaan kan uiteindelijk de introductie plaats vinden. Kleine gemerkte zalmen en kunstmatige nesten met eieren van eigen (OVB-)kweek zullen in deze beken worden uitgezet. De bedoeling is om in 1990 al zalmbroed los te laten.

Een groot voordeel van het project is dus dat de biotoop van beken en rivieren weer extra aandacht krijgt en dat waterbeheerders aangemoedigd worden om een meer op natuurbehoud gericht beleid te gaan voeren. Traditioneel is het beheer gefixeerd op waterbeheersing en landbouw. Het zijn juist de beekregulaties en de overbesteding van het water die de zalmachtige vissoorten in het verleden de das om gedaan hebben. Deze vissen hebben ruimte nodig en helder, zuurstofrijk water.

Zalm als symbool?

De Zalm als bio-indicator voor schoon water is dus een goede zaak. Echter, net als bij de Otter en de Zeehond, is het de vraag in hoeverre het ook werkelijk een symbool voor een ruimere doelstelling

blijft. Het gaat immers niet om deze dieren alleen, maar om de hele biotoop. Er is een risico dat met veel kunstmiddelen een paradepaard in leven gehouden wordt; dus zonder dat er fundamenteel iets verandert. De aandacht zal gericht moeten blijven op de hele levensgemeenschap en daarna vooral op de kleine zalm die in de rivieren geboren is en nog naar zee moet trekken om volwassen te worden. Deze dieren fourageren in schoon, stromend water tot ze na een of twee jaar een lengte van ongeveer 15 cm hebben bereikt. Dan trekken ze naar zee. In het zoute water groeien ze pas uit tot grote vissen die zo tot de verbeelding spreken. Hiervoor is niet schoon Rijnwater belangrijk, maar een schone Noordzee. Pas als de Zalm volgroeid is tot een vis van minstens 40 cm lengte en een gewicht van 1,5 tot 10 kg, begint de terugtrek de rivier op. Dus tegen de stroom in naar het gebied waar de vis geboren is. Feitelijk zegt de aanwezigheid van de grote, uit zee komende zalmen of zeeforellen niet alles over de kwaliteit van het water in de benedenloop van de rivier waar ze door heen trekken. Het gaat meer om het gebied waarin ze hun jeugd hebben doorgebracht en om de Noordzee. Dus niet iedere waargenomen grote zalm is een bewijs voor een schone Rijn!

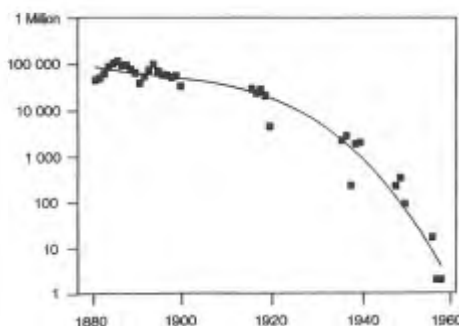
Als de veroorzakers (chemieconcerns) van milieuverontreiniging zich sterk gaan maken voor de instandhouding van zo'n symbool, wordt het zaak voor een kritische milieubeweging om het oorspronkelijke doel onder de aandacht te houden. Dat is: een rivier die van bron tot uitmonding schoon is. Dat is meer dan een rivier met soms een springende Zalm.

Natuurbehoud en sponsoring

Er zitten dus aan deze vorm van natuur-sponsoring bedenkelijke kantjes omdat de associatie Zalm, Sandoz en een schone Rijn niet zo voor de hand ligt als op het eerste gezicht lijkt. Een ander kwalijk kantje aan natuursponsoring is de rol van de overheid. Deze kan in de verleiding komen om terug te treden waar het in feite om zaken van algemeen belang gaat zoals natuur- en landschapsbehoud. Tot nog toe is er van een duidelijk soortenbeleid door de overheid voor de Nederlandse visfauna geen sprake. Een inventarisatie naar het voorkomen van zeldzame vissoorten laat al jaren op zich wachten.

Daarom verdient het Zalmproject meer aandacht van de natuurbescherming dan tot nog toe. In feite gaat het over onze bedreigde beekbiotopen. Nog steeds dreigen er beken vergraven te worden in het kader van ruilverkavelingen. In oktober sloeg de Stichting Natuur & Milieu nog alarm over onzalige plannen in de buurt van Goirle. Gelukkig is hier wel de milieubeweging actief. Maar ook voor de typische beekvissen zou de milieubeweging meer aandacht moeten krijgen en kunnen aandringen op een beter beleid. In die zin zal het Sandoz-geld dus goed besteed zijn.

De vangst van zalmen in de Rijn, 1880-1960.

Vogelvergunning C 2 biedt uitkomst Het illegaal houden van roofvogels is aan te pakken

Over de vraag hoe illegaal "illegale" jachtvogels zijn, lopen de meningen uiteen, maar dat hoeft niet te betekenen dat er niets te doen zou zijn aan haviken en slechtvalken die "zo maar" gehouden worden. Een pleidooi voor gezond verstand en dus voor de bescherming van jachtvogels.

foto Pieter Eibers.

Wim Voortman

De aanhalingstekens hierboven staan er met opzet, want we moeten eerst vaststellen over welke jachtvogels het hier gaat. Onder "illegale" jachtvogels versta ik in dit verband jachtvogels (haviken en slechtvalken) die iemand "zo maar" houdt. De herkomst van zulke vogels is in praktisch alle gevallen onduidelijk, waardoor de houders ervan op grond van de wettelijke regelingen nooit in aanmerking kunnen komen voor een vergunning om als valkenier met die vogels te jagen.

Soms is dat trouwens ook helemaal de bedoeling niet; het voornaamste doel van veel van dit soort vogelliefhebbers (met veel nadruk op "hebbers") ligt in het houden van vogels in een volière.

Beschermde vogels

De Vogelwet 1936 beschouwt alle in Europa in het wild voorkomende vogelsoorten als beschermd, met uitzondering van tamme duiven, tamme knobbelzwanen en de in artikel 2 van de Jachtwet genoemde vogels (art. 1). In dit Jachtwetartikel worden echter alleen die vogelsoorten genoemd waarop in beginsel gejaagd mag worden, wat ruwweg neerkomt op fazanten, patrijzen, snippen, ganzen, een-

den en kraaiachtigen. De vogels waarmee gejaagd mag worden, staan daar dus niet genoemd. Verder kent de Vogelwet 1936 vogelsoorten die wegens al of niet vermeende schadelijkheid niet beschermd worden, wat nog naar plaats en tijd kan verschillen (art. 2.) De bekendste daarvan zijn de huismus, de spreeuw en enkele soorten meeuwen. De havik en de slechtvalk worden ook daar niet genoemd en zijn dus beschermde vogels in de zin van de Vogelwet 1936.

Wettelijke bepalingen

Ten aanzien van beschermde vogels kent de Vogelwet 1936 een groot aantal verboden: onder meer vangen of doden (art. 5), houden (de wet spreekt van onder zich hebben), kopen, te koop aanbieden, verkopen, afleveren, vervoeren en in-, door- of uitvoeren (art. 7). Al deze bepalingen gelden zowel voor levende als voor dode vogels. Verder bepaalt artikel 9 dat ook het bezit van of de handel in eieren en nesten van beschermde vogels verboden is. Artikel 11 maakt het echter mogelijk om beschermde vogelsoorten aan te wijzen als kooi- of jachtvogel. Op die grond zijn de havik en de slechtvalk aangewezen als jachtvogels.

Artikel 12 bepaalt, dat het verbod op het onder zich hebben en kopen van beschermde vogels niet geldt voor levende en onverminkte kooi- en jachtvogels. Op grond van deze uitzondering hebben valkeniers dan ook geen vergunning nodig om hun jachtvogels voor de jacht te houden, maar wel om ze te vervoeren. Verder worden er voor de valkerij vergunningen verleend voor het invoeren van jachtvogels, het afleveren ervan en voor het uitvoeren. De laatste twee vergunningen worden vrijwel alleen verleend voor gekweekte vogels. Ook voor het kweken zelf (d.w.z. het onder zich hebben van nesten en eieren van jachtvogels) is een vergunning nodig. Door dit vergunningstelsel en doordat jachtvogels tegenwoordig individueel gekenmerkt moeten zijn, is de herkomst van elke jachtvogel na te gaan. Voor alle duidelijkheid: de hierboven genoemde vergunningen zijn allemaal vergunningen op grond van de Vogelwet 1936; de papieren waar een valkenier op grond van de Jachtwet over moet beschikken om te kunnen jagen, zijn hier niet aan de orde.

Onwettige herkomst

Als "vangnet" en om alle eventualiteiten bij voorbaat het hoofd te kunnen bieden, is er verder bepaald dat valkerijvergunningen (Vogelvergunningen J) niet verleend worden als naar het oordeel van de minister het natuurbeschermingsbelang zich daartegen verzet en evenmin voor jachtvogels waarvan de minister reden heeft te vermoeden dat zij op onwettige wijze zijn verkregen (1).

Een (redelijk) vermoeden van onwettige herkomst is dus voldoende om een vergunning te weigeren. Dat klinkt natuurlijk heel ondemocratisch, maar het

Echte valkeniers doen dikwijls veel moeite om roofvogels te revalideren- en weer los te laten! foto Pieter Eibers.

voorkomt wel allerlei welles-nietes-verhalen over vogels waar op zijn minst een luchtje aan zit. Zo zijn er op deze grond vergunningen geweigerd voor een havik die op de Utrechtse automarkt was gekocht "omdat de eigenaar hem anders dood zou maken om hem op te laten zetten", voor diverse vogels die "toen ik niet thuis was door een onbekende aan mijn vrouw afgegeven waren" en voor een slechtvalk die ziek in de tuin van een valkenier (lees: roofvogelhouder) was neergestreken. Aan dat laatste geval is de Arob-rechter nog te pas gekomen. Omdat de eigenaar van de betrokken vogel daar een heel ander - en minstens even ongehoofwaardig - verhaal ophing, merkte de rechter in zijn overwegingen fijntjes op "dat de treffende toevalligheid dat een zeldzame vogel als een slechtvalk nu juist in de tuin van appellant terecht was gekomen", verder buiten beschouwing kon blijven. Het behoeft weinig betoog dat het beroep ongegrond werd verklaard.

Houden wel mogelijk

Het probleem van de "illegale" jachtvogels vindt zijn oorzaak in de hierboven genoemde uitzondering van artikel 12,

waardoor het simpele houden van een jachtvogel geen overtreding van de Vogelwet 1936 oplevert. In de regel wordt deze bepaling door opsporingsambtenaren zo uitgelegd, dat er daarom niets gedaan kan worden als er ergens een jachtvogel van onduidelijke herkomst wordt aangetroffen: er zou geen overtreding geconstateerd kunnen worden. Die conclusie is misschien wel de makkelijkste voor de opsporingsambtenaar (dan hoeft hij tenslotte niets te doen), maar is alleen juist, als de houder van de vogel daarbij ook als verdachte aangemerkt zou worden. In dat geval is een strafrechtelijke actie inderdaad bij voorbaat kansloos. Toch kan er wel degelijk iets ondernomen worden tegen het houden van "illegale" jachtvogels. Om dat uit te leggen wil ik even een uitstapje maken naar een ander soort vergunning, de Vogelvergunning C-2.

De Vogelvergunning C-2 heeft niets te maken met jachtvogels of valkerij, maar is bedoeld om een dode beschermde vogel te kunnen laten opzetten bij een erkende preparateur (houder van een Vogelvergunning B-1). In de praktijk zal het meestal zo zijn, dat iemand die een dode beschermde vogel vindt en die wil laten op-

zetten, naar de plaatselijke politie gaat voor een Vogelvergunning C-2. Met die vergunning mag hij de dode vogel dan naar de preparateur brengen. Nu zal ik de laatste zijn om te beweren dat het systeem van de Vogelvergunningen C-2 niet verbeterd zou kunnen worden, maar daar gaat het nu niet om. Het gaat hier om de criteria waarop de vergunning verleend of geweigerd wordt. Vogelvergunningen C-2 mogen alleen afgegeven worden voor vogels die kennelijk een natuurlijke dood zijn gestorven of die buiten schuld of medeweten van de aanvrager de dood hebben gevonden (2).

Komt er nu iemand met een geschoten of vergiftigde vogel op het politiebureau, dan zal de dienstdoende ambtenaar als het goed is geen vergunning willen geven, omdat de vogel kennelijk niet een natuurlijke dood gestorven is. De bringer van de vogel kan daartegen altijd inbrengen, dat hij dat niet wist en ook geen schuld aan de dood van de vogel heeft.

Op die grond worden b.v. Vogelvergunningen C-2 verleend voor vogels die slachtoffer van het verkeer geworden zijn. Zulke vogels zijn weliswaar geen natuurlijke dood gestorven, maar er is geen

reden om aan te nemen dat ze moedwillig gedood zijn of dat de vinder niet te goeder trouw is.

Wil de politieman nu in zijn weigering volharden, dan zal hij moeten bewijzen, dat de vogel wel met schuld of medeweten van de brenger de dood gevonden heeft. In de praktijk is dat nauwelijks mogelijk.

Om nu te voorkomen dat de bewijslast van schuld of medeweten het onmogelijk maakt om Vogelvergunningen C-2 te weigeren voor moedwillig gedode vogels, geeft het ministerie als richtlijn, in een dergelijk geval altijd proces-verbaal op te maken, en wel tegen een onbekende dader. De brenger van de vogel kan dan als getuige gehoord worden. Op grond van de geconstateerde overtreding, de kennelijk niet natuurlijke dood van een beschermde vogel, kan de vogel in beslag worden genomen. Dat de dader in een dergelijke zaak vrijwel nooit te vinden zal zijn, is van ondergeschikt belang; wel is bereikt dat moedwillig gedode vogels niet op deze manier "gewit" kunnen worden.

Tegengaan van illegaal bezit

Nu terug naar de jachtvogels. Het zijn beschermde vogels, waarop alle verbodsbepalingen van toepassing zijn, met uitzondering van het verbod op het bezit en het kopen ervan. Nu zijn er maar weinig mogelijkheden om aan een vogel te komen: kopen, krijgen, vangen, zelf kweken en invoeren. De meest voor de hand liggende, kopen, is weliswaar niet verboden, maar het verkopen is dat wel. Deze handelingen worden in de wet apart genoemd, en het een houdt het ander dus niet zonder meer in. Voor verkoop van jachtvogels wordt trouwens nooit vergunning gegeven; wel worden er voor de (gratis) overdracht van jachtvogels afleververgunningen verleend. Ook voor het weggeven van een vogel is dus een afleververgunning nodig. Vangen van jachtvogels is in elke vorm verboden en er wordt ook geen vergunning voor verleend. Aan een zelf gekweekte vogel is het (verboden) bezit van eieren voorafgegaan. Natuurlijk kan het iemand niet verweten worden dat een vogel die hij legaal houdt, eieren legt, maar voor kweek is wel iets meer nodig. Legale kweek van jachtvogels (op vergunning) vindt ten eerste grotendeels met kunstmatige inseminatie plaats; verder zijn voor kweek met "natuurlijk" copulerende paren zodanige voorzieningen nodig, dat toevalskweek echt niet mogelijk is. Voor de laatste manier van verkrijgen van jachtvogels, invoeren, zijn behalve een Vogelvergunning J ook CITES-documenten nodig, waaruit de legale herkomst van de betrokken vogels moet blijken. Verder heeft er vrijwel altijd vervoer van de vogel plaatsgevonden naar het adres waar hij wordt aangetroffen, vervoer waarvoor als regel geen vergunning aanwezig geweest zal zijn.

Aan elke legale wijze van verkrijging van jachtvogels liggen dus vergunningen

ten grondslag waarmee de herkomst van de vogel na te gaan is. Dat betekent dus, dat als iemand "zo maar" een jachtvogel heeft, er met die vogel altijd een of meer overtredingen van de Vogelwet 1936 hebben plaatsgevonden. Daarmee is dus niet gezegd, dat de houder van de vogel die overtredingen ook zelf gepleegd heeft. Dat mag dan wel in de lijn der verwachtingen liggen en zal ook wel vaak zo zijn, de overtredingen zullen zelden bewezen kunnen worden. Aan het houden van de vogel is echter wel wat te doen: overeenkomstig het beleid voor de Vogelvergunningen C-2 kan uit de aanwezigheid van de vogel afgeleid worden dat de Vogelwet 1936 overtreden is, waarover de houder van de vogel als getuige gehoord kan worden. Omdat de vogel kan dienen om de waarheid omtrent die overtreding aan het licht te brengen, is hij voor inbeslagneming vatbaar. De aanhalingstekens kunnen dus weg: illegale jachtvogels zijn echt illegaal. Een strafvervolgning voor de dader(s) zal er zelden in zitten, maar het doel, tegengaan van het houden van beschermde vogels, kan wel degelijk bereikt worden.

Valkerij is wat anders dan roofvogels houden

De vraag wat er nu verder moet gebeuren, kan op twee manieren uitgelegd worden. Ten eerste is er natuurlijk de vraag, wat er met in beslag genomen illegale jachtvogels moet gebeuren. Laat ik eerst even heel duidelijk zijn over wat er bij inbeslagneming vooral niet moet gebeuren: de houder als opslaghouder aanwijzen. Dat maakt alle moeite overbodig, want de illegale vogel blijft dan gewoon zitten waar hij zit, en zijn status van in beslag genomen voorwerp zal op de gemiddelde roofvogelhouder weinig indruk maken. Nee, de vogel moet daar weg en naar een vogelasiel. Het bezwaar dat zo'n vogel dan een grote kans loopt om weer in valkerijkringen verzeild te raken, onderschrijf ik maar ten dele. Laten we het er eerst over eens zijn, dat valkerij en het houden van roofvogels als hobby beslist niet synoniem zijn, al zullen veel roofvogelhouders zich graag valkenier noemen. Nu mag men blij zijn met de (serieuze) valkerij of niet, het blijft een feit dat veel valkeniers een vogelasielvergunning hebben en zich dikwijls veel moeite getroosten voor de opvang en de revalidatie (en het weer loslaten!) van roofvogels en uilen. Geknoei en gerommel met roofvogels is ook hun een doorn in het oog, al was het alleen maar omdat het gemiddelde publiek juist geen verschil ziet tussen valkerij en roofvogels houden. Maar ik verwacht daarnaast ook wel nobeler motieven.

opsporingsambtenaren

Verder kan het Wat nu? ook uitgesproken worden in de richting van de opsporingsambtenaren. Enerzijds als aansporing om nu eens echt iets te ondernemen tegen de illegale jachtvogels (het kan tenslotte), anderzijds als steuntje in de rug om ook

de laatste moeilijkheden daarbij uit de weg te ruimen. Zo zou ik me kunnen voorstellen, dat 'justitie' niet zit te wachten op zaken tegen onbekende daders, omdat die dikwijls onoplosbaar zijn en alleen maar administratieve rompslomp met zich meebrengen. Het is daarom misschien niet onverstandig, eerst contact op te nemen met de Officier van Justitie, vooral ook om het doel van de actie uit te leggen (het gaat in de eerste plaats om de vogels en niet om de daders) en zo te voorkomen, dat in beslag genomen vogels al te lichtvaardig teruggegeven worden aan de houders. Het komt me zelfs voor, dat zulke "onoplosbare" zaken nog wel eens voordelig voor de vogels zouden kunnen zijn, want doordat de verdachte in zo'n zaak niet in persoon bekend is, zal de zaak snel gesloten moeten worden. De vogels kunnen dan aan het verkeer onttrokken worden en voor revalidatie worden vrijgegeven. Helaas schijnen "gewone" opspoorders van de Algemene Inspectiedienst geen contact met een Officier van Justitie te mogen opnemen, al zal ook daar wel een mouw aan te passen zijn. Er zijn tenslotte wel meer dingen die ze eigenlijk niet mogen en waar toch in voorzien blijkt te kunnen worden. Tot slot het dringende advies nooit mee te delen - niet aan de vogelhouder en ook niet aan de pers - in welk asielen in beslag genomen vogel ondergebracht zal worden. Mensen zijn tenslotte tot gekke dingen in staat om hun "rechtmatige" eigendommen terug te krijgen.»

Noten

- (1) Vogelbeschikking 1937 artikelen 35c en 35d
- (2) idem, art. 26

Literatuur

- Jachtwet en Nuttige Dierenwet 1914. Bewerkt door P.C.J. v.d. Ploeg-van Oort. 6e druk. Zwolle, 1988. (Ned. Staatswetten, ed. Schuurmans en Jordens, 15).
- Vogelwet 1936. Bewerkt door A.J. Binsbergen. 8e druk. Zwolle, 1987. (Ned. Staatswetten, ed. Schuurmans en Jordens, 80).

Jagen als rechtmatige daad

"Jacht is een vorm van diergebruik. De toelaatbaarheid daarvan staat niet ter discussie, tenzij door de uitoefening van de jacht maatschappelijke belangen geschaad worden, bijvoorbeeld de landbouw, de natuurbescherming, de recreatie, etc." Hier is mw. S. den Hollander-Kamphuis aan het woord, die het in een ingezonden brief in NRC-Handelsblad opneemt voor de jacht.¹⁾ Haar juridische argumentatie is duidelijk: zolang jagen niet in strijd komt met maatschappelijke belangen, moet het geaccepteerd worden. Jagen is een rechtmatige daad.

foto Bert Bos

Hugh P. Gallacher

Jacht die niemand dwarsboomt
Nu zijn er situaties aan te wijzen waarbij jacht ontegenzeggelijk schade toebrengt

aan maatschappelijke belangen. Gedacht kan worden aan het bejagen van rustende ganzen, waardoor deze uitwaaiëren naar landbouwgebieden en hun verloren gegane energie compenseren door extra grasvraat. Jacht schaadt dan het maatschappelijk belang van de landbouw. En het maatschappelijk belang van de recreatie wordt geschaad door bijvoorbeeld, in verband met de jacht, wandelaars de vrije toegang tot natuurgebieden te ontzeggen, en door reeën, herten en zwijnen tot schuwe nachtdieren te maken die dagjesmensen zelden te zien krijgen. Ik neem aan dat mw. Den Hollander zulke jachtsituaties als "ontoelaatbaar" zal aanmerken. Maar ongetwijfeld blijft er in haar visie nog heel wat over. De jacht op de Wilde eend, op de Fazant, op het Konijn, de Haas, de Watersnip, de Kraai, de Ekster, de Kokmeeuw en nog vele andere diersoorten, zal zij (veronderstel ik) niet in strijd achten met enig maatschappelijk belang. Afgezien van het feit dat notoire jachttegenstanders uiteraard tegen bejaging van deze dieren zullen zijn, is er geen enkele groepering in de maatschappij aan te wijzen wier belangen geschaad worden. En als jacht niemand dwarsboomt, wat valt er dan eigenlijk nog te verbieden?

Onberispelijk

Naar de vorm is de redenering van mw. Den Hollander onberispelijk:

Premisse 1: Wat geen maatschappelijk belang schaadt, is toegestaan.

Premisse 2: Jacht schaadt geen maatschappelijk belang.

Conclusie: Jacht is toegestaan.

Voor de goede orde merk ik nog even op dat de tweede premisse, dat jacht geen maatschappelijk schaadt, veronderstelt dat wantoestanden als bejagen van rustende ganzen en drijfjachten op reeën, herten en zwijnen buiten beschouwing worden gelaten.

Open deur

In deze logisch geldige redenering is de conclusie waar als beide premissen waar zijn. Zijn beide premissen waar? De eerste in ieder geval wèl, zij het dat de formulering verbeterd kan worden: Wat geen maatschappelijk belang schaadt, is maatschappelijk gepermitteerd. De precisering is nodig omdat zonder die toevoeging de uitspraak niet altijd waar is. Hardvochtigheid, bijvoorbeeld, schaadt geen maatschappelijk belang, maar men kan niet zeggen dat zij daarom zonder meer gepermitteerd is. Voor drift en sensatiezucht geldt het zelfde: maatschappelijke belangen worden er niet direkt door geschaad, maar achterbakse, driftige en op sensatie beluste mensen gelden over het algemeen als onbehoorlijk en onaangepast, en hun gedrag wordt te vaak afgekeurd om "gepermitteerd" te kunnen heten. Maar er is geen wet die sensatiezucht, drift, achterbaktheid en hardvochtigheid verbiedt. Maatschappelijk gelden dus

deze onaangename gedragingen wèl als gepermitteerd. Vandaar dat aan de eerste premisse de kwalificatie "maatschappelijk" moet worden toegevoegd om haar tot een ware uitspraak te maken.

Die kwalificatie keert dan in de conclusie terug: Jacht is maatschappelijk gepermitteerd.

Dit nu is een open deur. Er is een jachtwet, die het jagers toestaat in voorgeschreven perioden bepaalde dieren naar het leven te staan. Niemand trekt dat in twijfel. Niemand bestrijdt dat in Nederland op dit moment de jacht een maatschappelijk gepermitteerd verschijnsel is. Een redenering die dat nog eens te meer aantoont, trapt een open deur in.

Tweede premisse ter discussie

Waar het in de discussie rond de toelaatbaarheid van de jacht over gaat, is of dit zo moet blijven. Of jacht in een beschaafd land niet beter kan worden verboden, net zoals palingtrekken en pitbull-fighting. Of jacht eigenlijk niet schade berokkent aan het maatschappelijk belang. De tweede premisse - Jacht schaadt geen maatschappelijk belang - stelt iets voor als vanzelfsprekend dat nu juist ter discussie staat. Het punt is immers dat de waarheid van de tweede premisse helemaal niet vaststaat, maar juist betwist wordt en eerst nog maar eens aangetoond moet worden.

Maatschappelijk belang

Wat is eigenlijk "een maatschappelijk belang"? Het is de waardering van een be-

paalde groepering welke door de samenleving-als-geheel wordt gerespecteerd. Het hoeft bij een maatschappelijk belang niet per se om een meerderheidsbelang te gaan. Ook de waardering van een minderheid kan door de samenleving worden gerespecteerd. Neem bijvoorbeeld de voetbalsport. Hoewel deze sport zeer vele aanhangers heeft - misschien wel enkele miljoenen - gaat het tóch om een minderheid. Maar het belang van de voetbalsport wordt door de samenleving-als-geheel aanvaard en vandaar dat de overheid voetbalverenigingen steunt in de aanleg en het onderhoud van voetbalvelden. Het zelfde geldt voor wat andere groeperingen waardevol vinden: liefhebbers van opera worden door de overheid gesteund door de financiering van operagebouwen, liefhebbers van drukke stranden door de aanleg van wegen en parkeerplaatsen, liefhebbers van stille heidevelden door de aankoop en inrichting van terreinen. Een maatschappelijk belang is een groepsbelang waarvoor de overheid medeverantwoordelijkheid op zich neemt.

Is jacht een maatschappelijk belang?

De jacht in Nederland vertegenwoordigt stellig een maatschappelijk belang. Zoals reeds gememoreerd, bestaat er in ons land een jachtwet, die de jacht binnen maatschappelijk aanvaarde banen leidt en die door de overheid wordt gehandhaafd. De verantwoordelijke minister (Minister Braks van Landbouw en Visserij) geeft in woord en daad uiting aan het

feit dat hij het belang van de jacht erkent en er in zijn afwegingen terdege rekening mee houdt.

Daarnaast is ook de natuurbescherming een maatschappelijk belang. Ook tot de behartiging van dat belang heeft de overheid zich verplicht.

Binnen de wereld van de natuurbescherming zijn al enige tijd ideeën in ontwikkeling die zeer kritisch staan tegenover de jacht. Die kritische houding wordt niet uitsluitend ingenomen wanneer diersoorten in aantal afnemen als gevolg van beschieting. Ook wanneer de jachtdruk gecompenseerd wordt door verhoogde migratie of reproductie, waardoor de aantallen op peil blijven, zijn heel wat natuurbeschermers toch gekant tegen de jagerij. Zij pleiten voor een herstel van natuurlijke regulatiemechanismen en stellen graven en vreten in de plaats van kappen, maaien en schieten. Natuurbeschermers willen graag dat natuurlijke predatoren hun kans krijgen om een heilzame plaats in het ecosysteem in te nemen. Binnen het moderne natuurbeheer is geen plaats voor sportjagerij.

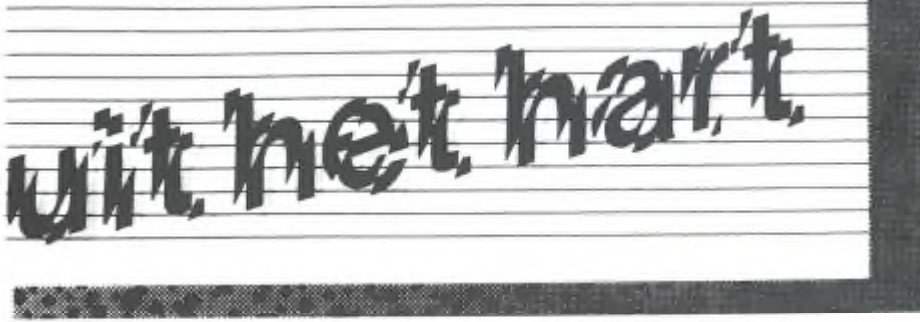
De belangen van jagers en van natuurbeschermers zijn dus duidelijk strijdig met elkaar. Die strijd is op dit moment nog onbeslist. Vroeger of later zal de overheid het belang van één van beide groeperingen moeten laten prevaleren. Dat zal, bij conflictsituaties, dan gelden als "het maatschappelijk belang".

Geen argument

Jagers hopen natuurlijk dat de jachtsport als winnaar uit de bus zal komen. Ik ben daar nog niet zo zeker van. Niet omdat de aantallen natuurbeschermers veel groter zijn dan de aantallen jagers 2), maar omdat de natuurbescherming een duidelijk appèl blijkt te doen op publiek en politiek. Daarbij vergeleken staat het jagersbelang in de publiciteit niet in een goed daglicht. Hoe het ook zij, de uitslag van de huidige maatschappelijke discussie bepaalt of het jagersbelang dan wel het natuurbeschermersbelang als maatschappelijk belang zal prevaleren. Hierop een voorschot nemen door te poneren dat jacht het maatschappelijk belang niet schaadt, is op zijn zachtst gezegd voorbarig. Gezien haar twijfelachtig karakter is de stelling in ieder geval geen argument voor de toelaatbaarheid van de jacht.

Noten

1. Met haar brief neemt Mw. Den Hollander stelling tegen een jachtkritisch artikel van Rudy Kousbroek. In een eerdere beschouwing (Argus 14/3, p. 16-17) heb ik reeds een ander argument dat Mw. Den Hollander in haar brief in stelling brengt behandeld.
2. Om een idee te geven: Alleen al de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels heeft op dit moment meer leden dan de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, te weten 60.000 tegenover 22.000.

Natuur in de uitverkoop

Lodi Nauta

De argumentatie van jagers lijkt op de slang Hydra uit de Oudheid. Bij elke afgeslagen kop komen er weer twee tevoorschijn. Ontzenuw je hun "biologische" argumenten dan hebben ze het over oerdriften. Maak je oerdriften belachelijk dan hebben ze het over een de culturele waarde van een oud-Hollands gebruik. Valt dat laatste door de mand dan is jagen weer "gewoon fijn". Maar het lijkt erop dat de wonderbaarlijke vermenigvuldiging zich niet alleen tot de koppen uitstrekt. De KNJV als oude Hydra is weliswaar op haar retour, een nieuwe neemt haar plaats over met zó nodig nog meer koppen: De Stichting voor Behoud- en Leefmilieu. Maar eerst iets over de waddenjacht.

Duitse waddenjacht

Al twee keer eerder berichtte Argus over de jacht in het Duitse wadengebied. En aangezien drie keer scheepsrecht is kan ik verheugd melden dat de deelstaatregering van Sleeswijk-Holstein de jacht daar verboden heeft! Na lang aandringen van de Duitse natuur- en vogelbeschermingsorganisaties, het inzamelen van duizenden handtekeningen en protestakties op het wad, acht de regering het niet wenselijk om de jacht op het wad te continueren. De nog lopende contracten zullen overigens pas in het jaar 2000 aflopen, maar nieuwe vergunningen of verlengingen daarvan zullen niet meer worden afgegeven.

Een overwinning voor onze Duitse vrienden en ook voor een aantal SKF-ers uit het noorden die de Duitsers hebben bijgestaan in het verstoren van de waddenjacht, daarbij lekke autobanden, agressieve honden en enge jagers op de koop toenemend. Helaas is de deelstaat Niedersaksen nog niet zover. Zij staat nog steeds jacht toe in het gebied nota bene een Nationalpark- dat van zeer groot belang is voor allerlei watervogels. Die leggen er vetreserves aan voor verdere reizen. Jacht op het wad klinkt net zo hard als scheurende straaljagers. Vogels vliegen op, weg vetreserves, weg rust. En de grond raakt verontreinigd met grote hoeveelheden lood. Maar de Duitse organisaties hebben de deelstaatregering van Niedersaksen een proces aangespannen. Daartoe moesten ze eerst wel een slotje kopen want zonder grondbezit kun je in Duitsland iemand geen proces aan de broek doen. Zij doen in dat proces een beroep onder andere op de Natuurbeschermingswet, de Conventie van Ramsar en de EG-Vogelrichtlijn. In een zeer uitgebreide aanklacht laten ze zien dat jacht in het wadengebied in strijd is met de nationale wetgeving die verstoring van dieren in natuurgebieden verbiedt, de EG-Vogelrichtlijn die bescherming van alle dieren voorstaat, en de Ramsar-Conventie die deelstaten

verplicht de vogelpopulaties te vergroten of in ieder geval de mogelijkheden daarvoor te scheppen. De 30 pagina's tellende aanklacht gaat zeer gedetailleerd in op de verschillende artikelen, iets wat ik niet ga doen. Maar ook zonder enig juridisch besef is het duidelijk wat de boodschap is. In een natuurgebied is elke vorm van onrust, verstoring, vervuiling en afbraak ongewenst. Dat dit natuurgebied van levensbelang is voor vele vogelsoorten maakt het vermijden van onrust en dergelijke des te dringender. Zo is de geest van elke richtlijn, wet, conventie of afspraak die zich over de natuur uitspreekt. En zo is de letter.

Waddenjacht in Nederland

Allemaal goed en aardig, maar had dit niet onder het kopje 'Argus International' moeten staan? Geenszins. Ook in Nederland wordt driftig op het wad gejaagd! Op het wad bij de waddeilanden en langs de Friese en Groningse kust wordt op onder andere eenden, ganzen en (buitendijks verblijvende) hazen gejaagd. Al deze gebieden zijn natuurgebieden en hun belang kent iedereen. Eigenaren zijn de staat (ministerie van Financiën, Staatsbosbeheer), natuurbeschermingsorganisaties (Vogelbescherming, Groninger Landschap, It Fryske Gea) of particulieren. Maar niet iedereen is doordrongen van de waarde en het belang van de natuurgebieden.

Braks heeft dit onlangs weer laten zien met betrekking tot de Groote Peel, die nog maar even moet wachten op de status van beschermd natuurmonument. En indirect laat hij dat zien door Staatsbosbeheer te privatiseren, alle beheerstaken af te stoten en te bezuinigen op de natuurbeheer-afdelingen. Als een instantie als Staatsbosbeheer vervolgens geen geld heeft zal het beheer van zijn gebieden uit handen geven. Wie het meeste geld heeft kan de gebieden gaan "beheren".

SBNL

En dan ben ik terug bij de Hydra waarmee ik mijn artikel begon: De SBNL heeft namelijk geld en door gerichte fondsen- en donateurswerving zal het nog meer geld krijgen. Zij zal de gebieden van de instanties, die van de overheid geen armslag meer krijgen, overnemen en hun beheer erop toelaten. Ik heb in een eerdere Argus (jrg. 14, nr. 1) het al over de SBNL gehad. Dat was naar aanleiding van het voornemen van minister Braks om 3000 ha van Staatsbosbeheer aan deze stichting over te dragen. Gelukkig reageerden SKF, Vogelbescherming en andere organisaties furieus en eensluidend negatief. Het lijkt er nu op dat het aantal ha kleiner zal uitvallen.

De aanleiding nu om over deze stichting te schrijven is de aankoop van 45 ha kwelder langs de Groningse Noord-oostkust. Ook hier hetzelfde verhaal. De provinciale overheid draait de geldkraan dicht. De Stichting Groninger Landschap heeft geen geld meer om deze gebieden te beheren. En daar is de SBNL die het gebiedje koopt. En naar eigen zeggen zullen er nog vele volgen en niet alleen langs de kust. Ondanks alle mooie woorden die de SBNL bezigt stelt ze "nadrukkelijk dat het gebruik van natuurwaarden, zoals dat bijvoorbeeld gebeurt door landbouwers, bosbouwers, jagers, vissers, imkers, recreanten, mogelijk moet blijven, tenzij dat om gegronde redenen niet wenselijk is". De bijzin staat er ter geruststelling. (Overigens, wat zijn die gegronde redenen?). De aankoop van gebieden is primair bedoeld om de jacht veilig te stellen en uit te breiden. Want een volgende stap is om met de lokale Wildbeheerseenheid (wier vorming de overheid stimuleert) om tafel te gaan zitten en een "beheersplan" te smeden.

En zo komt de natuur in Nederland in handen van jagers, zou ik sceptisch kunnen eindigen. Maar de Hydra werd uiteindelijk ook verslagen (door Herakles). De natuurbescherming moet erop aandringen dat de daartoe aangewezen instanties het beheer kunnen blijven doen. Waarom kan er nu zoveel geld worden uitgegeven aan het Nationaal Milieu Beleidsplan maar niet aan het veilig stellen en het op goede ecologische en ethische basis beheren van ons nationaal natuurlijk erfgoed? Waarom, minister Braks, waarom?

Wadden: woonplaats voor kluten, foto Mike Weston.

KORT NIEUWS

Sportvissers weerstaan Steenwijkse gemeente

De gemeenste Steenwijk, houder van de Gouden Kraai wegens haar verbod op plezierjacht op gemeentegronden, heeft geprobeerd ook de sportvisserij aan te pakken. Dit is niet gelukt. Aanvankelijk wilde de gemeente geen verlenging van de visrechten in haar wateren. Dit leidde tot een demonstratie van sportvissers op zaterdag 1 april 1989. Daarna heeft de gemeente nog geprobeerd om het visrecht te koppelen aan een aantal voorwaarden. Dit zijn beperkingen die alleszins redelijk zijn als we de sportvisserij zien als "het zorgvuldig omgaan met de natuur en uiteraard de vis" (citaat uit NWS-blad bestuurscontact). Die voorwaarden waren: geen gebruik van levende visjes die met haken in hun bek roofvis moeten lokken; afzien van leefnetten (waarvan sommige types die nog steeds in de handel zijn, beter moordnetten genoemd kunnen worden). Verder: geen wedstrijden wie de meeste en de grootste vis kan vangen en geen visserij in de nachtelijke uren.

Toch haalde Steenwijk bakzeil. Deels uit politiek opportunisme want veel mensen hengelen nu eenmaal. Maar veel bedenkelijker was haar juridische zwakte. Alle genoemde beperkingen zijn in strijd met de Visserijwet. Sportvisserij wordt in deze wet eigenlijk behandeld als een uitzonderlijk soort van beroepsvisserij, dus de exploitatie van het dier is van dominerend belang. In de moderne opvatting over sportvisserij is het een vorm van op natuur gerichte recreatie. Bij de verweving van functies die het landschap voor de mens heeft, kan de pleziervisserij geïntegreerd worden en bijdragen tot een beter landschap.

In de Bondsrepubliek is men wat dat betreft veel verder gevorderd. Pleziervisserij is daar alleen toegestaan als men door middel van een examen heeft bewezen de wet te kennen en deskundig met vis omspringt. In Nederland is formeel niets geregeld. Iedereen die het juiste bedrag aan de PTT-lokettist overhandigt, krijgt een visacte. Wat Steenwijk probeerde, was om het Duitse systeem voor haar wateren in te voeren. In die zin heeft zij een bijdrage geleverd aan de me-

Minister van Natuur Braks

Ach, minister Braks. Als een kind zo blij met de Zeven die hij van de boeren kreeg. Zeven staat voor Ruim voldoende, dus in tijden van minder leuke boodschappen voor de boeren is dat een fantastisch resultaat, vindt hij. Heeft de minister overigens ook een cijfer van de natuurbescherming gekregen? Nee, dat heeft hij niet. Maar het is ook pas nu dat Braks beseft dat Natuurbeheer ook tot zijn ministerie behoort. In kabinet Lubbers III heet zijn ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Braks' rapportcijfer en de naamsverandering van zijn ministerie bevatten in een notedop alles wat Braks tot een hopeloze minister maakt. Braks is een boer voor boeren. Maar om de frustratie op zijn ministerie (en met name bij de afdeling Natuur, Milieu en Fauna-beheer) niet nog groter te maken en de smachtende blikken richting VROM niet nog verder te stimuleren moet het ministerie duidelijker met Natuurbeheer gaan schermen. Niet dat het Natuurbeheer iets voorstelt, want daarvoor is geen geld meer en Staatsbosbeheer is geprivatiseerd. Maar zelfs

met een uitgekleeft natuurbeheer valt allicht nog een beetje te concurreren met het populaire ministerie van VROM.

Braks' eerste daad als minister van Natuurbeheer was om het aanwijzen van de Grootte Peel tot beschermd natuurmonument uit te stellen. Hoewel vele onderzoeken, onder andere van het RIN, de oorzaken van de achteruitgang van dit gebied hadden aangetoond (met name drainage), geloofde Braks het nog niet zo en wou eerst nog maar eens een "commissie van externe deskundigen" er naar laten kijken. Kennelijk gelooft hij zijn "eigen" RIN niet meer. De boeren uit de omgeving hadden de uitkomsten van die onderzoeken bestreden en wilden liefst geen vierkante meter inleveren. En bij dat geluid zet minister Braks even zijn andere pet op. De landbouw-pet. We wachten nog even met het nemen van maatregelen. Boeren, draineert u rustig verder. Weliswaar verpietert het gebied met de dag, maar als ik te hard van stapel loop riskeer ik een onvoldoende.

Ach, minister Braks. Hij was zo bang voor een "loopgravenoorlog" tussen Landbouw en Natuurbeheer als het laatste bij VROM terecht zou komen. Welnu, daar hoeft hij inderdaad niet bang voor te zijn. Minister Braks heeft het beheer over beide loopgraven. Bijna altijd is hij echter in dezelfde te vinden en bestookt hij de andere. *LN*

ningsvorming over een natuur- en diervriendelijke wetgeving.

Misschien is 1992 een jaar om hierbij stil te staan? Pikant detail: het zou niet voor het eerst in de geschiedenis van de Nederlandse visserij zijn dat die naar Duits model wordt gereorganiseerd.

HdN

Hoedt u voor de SBNL!!!

Het lijkt er op dat de jacht in Nederland weer op weg is om voor fatsoenlijk door te gaan. Weliswaar gelooft

niemand meer in de jagerspraatjes over het handhaven van het ecologisch evenwicht, maar er zijn nu andere krenen die het goed doen. Het nieuwe toverwoord is biotoopverbetering. Wat is er tegen biotoopverbetering? In principe niets. Het betekent letterlijk de verbetering van de leefomstandigheden van plant en dier. Dat kan van alles zijn: het graven van poelen voor amfibieën, de aanleg van een weide met honingrijke ruigtebloemen of het knotten van een wilg. Tal van organisaties houden zich bezig met allerlei vormen van landschapsbehoud. Dit vormt een tegenwicht tegen de ontluisterende werking van de moderne landbouw. Verder geeft het

de deelnemers het gevoel dat men positief iets voor de natuur betekent. Het maakt een einde aan dat machteloze gevoel dat er eigenlijk niets tegen de doordenderende bulldozers te doen valt.

Tussen allerlei fatsoenlijke landschapsbeherende instellingen waarbij vrijwilligers terecht kunnen als ze iets willen doen, verwerft de Stichting Behoud Natuur en Leefmilieu (SBNL) zich echter een steeds belangrijker plaats. De SBNL is echter een mantelorganisatie van de Nederlandse Jagersvereniging. Deze stichting krijgt steeds meer land om te beheren. Is dat erg? Ja! Mogen jagers dan geen wilgen knotten? Jazeker, natuurlijk wel, als ze het zelf doen en het niet vroeger of later combineren met schietwerk. Er zijn echter in ons land honderden andere vrijwilligers die hun vrije tijd besteden aan landschapbeheer in de overtuiging dat exploitatie door middel van jacht niet de aangewezen houding is ten opzichte van de natuur. Voor deze mensen geldt: pas op, laat u niet inschakelen voor de SBNL.

HdN

Jagers en katten

Jagers zien natuurlijke predatoren niet zo zitten, dat is algemeen bekend. Maar ook aan katten hebben zij doorgaans een gloeiende hekel. Zij schieten geregeld op deze huisdieren, of ze nu wel of niet licht verwilderd zijn. Er komen vaak klachten binnen over op katten schietende jagers. Een jachtopzichter vertelde mij dat in zijn dorp zo ongeveer alle katten door de plaatselijke wildbeheerseenheden waren geschoten. Dit is natuurlijk regelrechte terreur, maar heel veel is er niet tegen te doen. De verplichte jacht cursus zegt immers dat "alle katten die zich regelmatig in het veld ophouden en zich daar voeden gerangschikt moeten worden onder verwilderde katten". En daarop kun je rustig gaan schieten. Dit is uiteraard absurd want elke kat die niet in een stad woont is al gauw te vinden op veldjes, weilanden en omliggende percelen. Overigens zijn katten ook middenin dorpen niet veilig voor jagers.

Mensen die zien dat een kat geschoten wordt en verhaal willen halen, moeten aantonen dat die kat niet verwilderd was. De jager zal dan zeggen dat katten een plaag voor het jachtveld vormen en staat dus, vindt hij, in zijn volste recht. Zo ook voor de rechter in Leeuwarden. Deze had een kattenjager beboet tot f100,- nadat f200,- tegen hem geëist was. De jager-advocaat Geene was weer komen opdraven om te vertellen dat de katten een plaag voor het jachtveld vormden. Ik ken dat jachtveld niet, maar ik vermoed dat mr. R.A.A. Geene zich weer onsterfelijk belachelijk gemaakt heeft.

LN

foto OVB, Nieuwegein.

Het imago van de visstandbeheerder

Het veenweidengebied staat plotseling in de belangstelling van veel natuurbeschermingsorganisaties. Vanouds was het vooral bekend als broedplaats voor de typische weidevogels. Bekend is dat vooral de "kritische" weidevogelsoorten als Kemphaan, Watersnip, Zomertaling en Tureluur sterk achteruitgaan. Deze vogels hebben belang bij ruigtes, zoals die soms nog voorkomen langs sloten en vaarten. Hun achteruitgang heeft te maken met biotoopaantasting door (eufemistisch gezegd) veranderd landgebruik. Vroeger maaien, vaker maaien, te veel mest, verlaging van het slootpeil en diepteontwatering zijn de belangrijkste oorzaken. Die biotoopaantasting geldt niet alleen voor vogels,

maar voor de hele levensgemeenschap, dus ook de planten en de waterdieren. Daarom is het verheugend dat de vereniging van sportvissersfederaties (NWS) een notitie heeft geschreven die verder reikt dan alleen het belang voor pleziervissers bij parkeerplaatsen, hekoverstapjes en toegankelijke oevers.

In deze notitie wordt gepleit voor betere intrekmogelijkheden vóór vis met als voorbeeld voorzieningen voor de Stekelbaars en Rivierprik. Voor de pleziervisserij volkomen onbelangrijke soorten. Dit wijst op een gunstige mentaliteitsverandering. Verder veel aandacht voor een beter slootmilieu met een gevarieerde levensgemeenschap. Men somt hierbij tal van concrete maatregelen op. Zo wordt gepleit voor opschoning alleen in het najaar (thans wordt vaak ook in de zomer nog eens geschoond, waarbij vaak prachtige waterplantvegetaties verloren gaan) en de aanleg van speciale "plasbermen" voor waterplanten. Volgens de nota kan ook overbesteding van slootkanten voorkomen worden. Al deze maatregelen sluiten aan bij andere visies op natuurontwikkeling (zie ook Argus 89/3 over natuurproductiebetaling in weidegebieden). Daarom is deze bijdrage van de hengelaars toe te juichen.

Pleziervissers dus als gerespecteerde leden van een grote gemeenschap van mensen die het voortouw willen nemen voor een beter natuurbeheer? Of alleen image verbetering? Dit laatste lijkt weer zeer aannemelijk als ik lees hoe halfslachtig de NWS afstand neemt van marathonviswedstrijden. Bij deze marathons wordt gedurende de nacht bij lamplicht gevist. De verstoring is groot en gevangen vis

Jagers houden niet van katten, foto M. de Wind.

wordt langdurig bewaard. Dit alles wordt in het blad "Bestuurcontact" ruiterlijk opgebiecht, maar de conclusie is alleen: geen publiciteit aan deze activiteiten want ze zijn niet bevorderlijk voor ons imago. HdN

Effect van jacht op watervogelbewegingen

De onderzoeker J. Madsen bestudeerde in het kader van de evaluatie van het belang van de Waddenzee voor watervogels de bewegingen van brandganzen, smienten en wintertalingen in het Zuidoostelijke gedeelte van de Wadden. Daar houden zich in de herfst flinke aantallen van de betreffende dieren op, 6000 brandganzen, 15.000 smienten en 3500 talingen. Ze leven voornamelijk van zeegras. In normale omstandigheden wordt de verblijftijd en de verspreiding van de vogels in dit deel van de Waddenzee dan ook bepaald door de hoeveelheid beschikbaar zeegras. Als in één zeegrasbed alles op is, gaan ze naar het volgende bed. Als alles op is, verlaten ze het gebied. Volgens de Deense bioloog verstoort de jacht dit natuurlijke verspreidingsgedrag. De dieren trekken zich terug naar gebieden waar niet gejaagd wordt. Ze komen hoogstens 's nachts nog in de bejaagde gedeeltes. De niet-bejaagde gebieden werden snel leeggevreten, en het 's nachts eten leverde niet genoeg compensatie voor het gemis overdag. Het uiteindelijke resultaat was dat de vogels de Waddenzee eerder verlieten dan wanneer er weinig gejaagd werd, en terwijl er in principe nog voedsel genoeg was. Geconcludeerd kan worden dat de jacht in de Deense Waddenzee de draagkracht van dat gebied voor watervogels aantast.

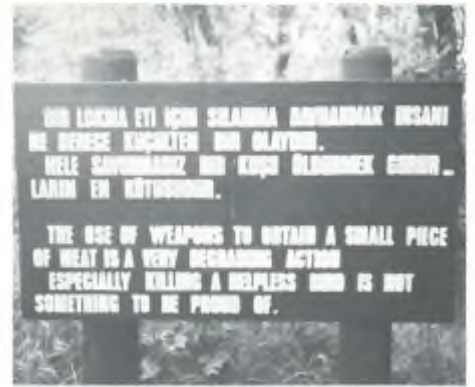
RD

Madsen, J (1988): Autumn feeding ecology of herbivorous wildfowl in the Danish Wadden Sea. Dan.rev.Game Biol. 13(4): 1-32.

Publiciteits-offensief KNJV

Een kat in het nauw maakt rare sprongen. De jacht is in een twintigtal jaren verworden van een boven elke discussie staande bezigheid voor hogere heren tot een maatschappelijk steeds meer afgekeurde activiteit die je maar het beste voor de burenen geheim kan houden. Een groeiend aantal Natuurbeschermingsclubs legt de schietlustigen het vuur aan de schenen. Gemeentelijke verboden en kleine veranderingen in de jachtwet beperken de mogelijkheden tot knallen. Dat vindt de Jagersvereniging KNJV natuurlijk niet erg aardig. Steeds minder mogelijkheden tot jagen betekent steeds minder jagers en dus een dreigend ontslag voor de bureamedewerkers. Als de eerste de beste omroepvereniging heeft men daarom nu een "publiciteitsoffensief" in het leven geroepen. Voorzitter De Quay ("zoon van de oud-premier") kreeg in het onofficiële clubblad De Telegraaf uitvoerig de gelegenheid dit offensief aan te kondigen. Volgens hem is het huidige ontwerp van de Flora- en Faunawet een pure anti-jachtwet. "Als die wet erdoor komt, dan is de lol eraf en zullen alle 22.000 jagers van onze vereniging het veld ruimen!", zo belooft hij. Dat zou natuurlijk fijn zijn, maar zo ver is het nog niet. De jagersclub heeft "de beste Nederlandse juristen" aan het werk gezet om de dreigende Wet aan te vechten. En het publiciteitsoffensief moet het juridische steekspel ondersteunen. "Wij zullen het land ingaan met onze jachtfilosofie om het beeld dat men nu van de jager heeft aan de werkelijkheid aan te passen!" bulkt de bankier van het Huis van Lanschot. Die filosofie berust op het inmiddels allang achterhaalde beeld van de jager als biotoopbeschermer. De zogenaamde verbetering van leefgebieden dus, "zorg, toezicht en bescherming" voor de arme diertjes buiten in het veld. Dit alles uiteraard alleen op bejaagbare dieren toegepast. Patrijzen fokken, prima. Koelmezen moeten zichzelf maar redden.

Aan deze filosofie is niets nieuws. Dat de KNJV er in slaagt om inderdaad flink wat publiciteit te halen ligt meer aan het soortelijk gewicht van haar notabele leden dan aan deze oudbakken en egocentrische gedachten-gang. Zo vertelt dierenarts Sevinga in het merkwaardige blad Arts en Auto over de jagers, die gedreven door instinct en een diep medeleven met de arme dieren des velds dagenlang bezig zijn om alles buiten naar behoren te regelen. Daarbij voorkomen ze tussen neus en lippen door ook nog eens landbouwschade. Het Haagse blad Uitgaan maakt het helemaal bont. De culinair medewerker van dat periodiek heeft het idee gehad, om enige wildrecepten te combineren met een

verhaaltje over het jagen in ons land. Dit is origineler dan het lijkt, want van het wild dat wij in de winkel kopen, is ruim 90 % uit het buitenland afkomstig. Hertenvlees komt bijvoorbeeld vrijwel altijd uit Nieuw-Zeeland, waar de dieren op uitgebreide farms worden gefokt. Om informatie voor zijn stukje te krijgen belde de schrijver naar de KNJV. En dus krijg je weer een halve pagina geleuter over dat de KNJV "een strak reglement" heeft en zo excessen (ganzenjacht!) uitstekend in de hand weet te houden. Jagers zijn fatsoenlijke mensen die zich weten te beheersen (ze slaan alleen anti-jacht demonstranten) en zullen nooit wild schieten als de kans op een onmiddellijk dodelijk schot niet minstens 100% is (leve de drijfjachten!). Ook helpt hij in zijn goedertierenheid het wild de barre winter door. Enzovoort. Het stuk eindigt met gezwollen taal: "De weidelijke jager, verbonden aan de KNJV, is zich bewust van zijn taak. Aan de regels die daaraan verbonden zijn zal hij zich altijd houden!" Dan vraag je je toch af waarom de betreffende journalist niet even gebeld heeft met de Haagse Vogelbescherming of de Stichting Duinbehoud, beiden werkzaam in en om die stad. Een gebrek aan kennis waarschijnlijk, men kan niet alles weten en de praat van een belangrijke jagerman in driedelig pak klinkt vaak overtuigend. Daarom doen journalisten van andere tijdschriften die één dezer dagen een belletje van de jagersclub krijgen, er verstandig aan ook wat andere opinies te raadplegen. Dan zullen hun artikelen wat moeilijker door te prikken zijn. RD

